

Regeringens skrivelse

2001/02:186

Ett barnrättsperspektiv i internationellt
utvecklingssamarbete

Skr.
2001/02:186

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 23 maj 2002

Göran Persson

Jan O. Karlsson
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen lämnar i skrivelsen en redogörelse för de erfarenheter som vunnits i samband med svenska och internationella ansträngningar för att i utvecklingssamarbetet skapa förutsättningar för att förverkliga de rättigheter som varje barn har enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen. Skrivelsen ger en framåtblickande presentation av hur regeringen avser att ta till vara dessa erfarenheter och annan ny kunskap i strategiska överväganden och prioriterade åtgärder för att genom svenskt internationellt utvecklingssamarbete bidra till att de gemensamma internationella utvecklingsmålen uppnås.

Regeringen presenterar i skrivelsen ett tiopunktsprogram som skall ses som riktlinjer för en fortsatt integrering av barnrättsperspektivet i utvecklingssamarbetet. Skrivelsen lyfter även fram fyra strategiska områden för att främja respekten för barnets rättigheter: Socialt reformarbete, hälso- och sjukvård, en skola för alla samt insatser för särskilt utsatta barn. Den översyn av barnrättsfrågorna som genomförts av Utrikesdepartementet är avslutad i och med denna skrivelse.

Inledning.....	3
Del I: Ett barnrättsperspektiv på fattigdomsbekämpning.....	5
1 RESULTAT OCH ERFARENHETER SEDAN FN:S BARNTOPPMÖTE 1990.....	7
1.1 INTERNATIONELLA RESULTAT OCH ERFARENHETER	7
1.2 SLUTDOKUMENTET FRÅN FN:S GENERALFÖRSAMLINGS SPECIALSESSION FÖR UPPFÖLJNINGEN AV 1990 ÅRS BARNTOPPMÖTE.....	10
1.3 SVERIGES INSATSER FÖR BARN INOM UTVECKLINGSSAMARBETET.....	11
1.4 ERFARENHETER AV GENOMFÖRANDET AV BARNKONVENTIONEN I SVERIGE.....	13
2 MÅL.....	15
2.1 MÅL FÖR UTVECKLINGSSAMARBETET	15
2.2 BARNKONVENTIONEN	17
Del II: Främjande av barnets rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete.....	18
3 STRATEGISKA INSATSER.....	19
3.1 SOCIALT REFORMARBETE.....	19
3.2 HÄLSA OCH SJUKVÅRD.....	20
3.3 UTBILDNING.....	22
3.4 SÄRSKILT UTSATTA BARN.....	24
3.4.1 Barn som arbetar	25
3.4.2 Barn med funktionshinder.....	27
3.4.3 Barn utsatta för sexuell exploatering.....	29
3.4.4 Barn som drabbas av hiv och aids	32
3.4.5 Barn drabbade av krig, väpnade konflikter och flyktingskap.....	35
3.4.6 Barn på institution.....	38
4 GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING	40
4.1 KUNSKAPS- OCH METODUTVECKLING	41
4.1.1 Dialogen med våra utvecklingspartner	41
4.1.2 Statsbudgeten	42
4.1.3 Barnstrategier	42
4.1.4 Statistik.....	43
4.1.5 Forskning	43
4.1.6 Återrapportering också till de yngsta.....	44
4.1.7 Ökad medvetenhet.....	44
4.2 INTRESSEENTER, AKTÖRER OCH ARENOR.....	45
Bilaga 1: Konventionen om barnets rättigheter	48
Bilaga 2: Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter-svensk text.....	65
Bilaga 3: Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättighet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi-engelsk text	67
Bilaga 4: Publikationer.....	73
Bilaga 5: Företeckning över rapporter med statistiskauppgifter	74
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 2002	75

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs av FN:s Generalförsamling 1989. I konventionen markeras vikten av internationellt samarbete för att barnets rättigheter ska respekteras. Barnkonventionen har därmed satt ljuset på en central dimension i utvecklingssamarbetet, barnrättsperspektivet.

Barn och ungdomar har alltid varit en viktig målgrupp i det svenska internationella utvecklingssamarbetet. En stor del av det bilaterala biståndet har gått och går till barn och ungdomar. Sverige har också sedan lång tid tillbaka varit starkt drivande i barnfrågor i olika internationella fora, inte minst i samband med att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) utarbetades. Utgångspunkten för det barninriktade biståndet har länge varit att förse barn och ungdomar med nödvändig service och att skydda dem från följder av fattigdom, sjukdomar och väpnade konflikter. Samtidigt har barn och ungdomar varit i det närmaste osynliga i planering och genomförande av till exempel satsningar på miljö, infrastruktur eller samhällsplanering i stort. De har ingått i samlingsbegrepp som ”familjen” eller ”kvinnor och barn”.

Alltsedan Sverige ratificerade barnkonventionen i juni 1990 har svensk lagstiftning och praxis anpassats till barnkonventionens intentioner och anda. I mars 1999 antog riksdagen en strategi för att förverkliga barnkonventionen i Sverige och i ett flertal budgetpropositioner och regleringsbrev till Sida har regeringen markerat att barnrättsperspektivet ska tydliggöras i det internationella utvecklingssamarbetet. Inom såväl Utrikesdepartementet som Sida har ett omfattande utbildnings- och metodutvecklingsarbete pågått. År 1998 beslutade dåvarande biståndsministern att en översyn skulle göras för att utforma en mer sammanhållen policy för barnfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet.

Sedan 1997 har Sida och Utrikesdepartementet tillsammans, och var för sig, arbetat aktivt med att ta fram riktlinjer som är övergripande för utvecklingssamarbetet och för specifika områden. Tillsammans har en utbildning av handläggare i Stockholm och på ambassaden genomförts. Ett 80-tal handläggare har utbildats och ytterligare 40 personer kommer att utbildas under år 2002. Arbetet har baserats på Sidas handlingsprogram för fattigdomsbekämpning, miljö, rättvisa och fred samt gender.Grundläggande dokument är också regeringens skrivelser till riksdagen om "De fattigas rätt - vårt gemensamma ansvar" (rskr. 1996/97:169), "Demokrati och mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik (rskr. 1997/98:89) samt skrivelser och propositioner som redogör för förverkligandet av barnkonventionen i Sverige (prop. 1997/98:182; rskr 1999/2000:137; rskr 2001/02:166).

En landstrategihandbok med allmänna riktlinjer för landanalyser och övergripande riktlinjer för Sidas verksamhet har utarbetats. Mekanismer för att bevaka att alla landanalyser och landstrategier integrerar ett tydligt demokrati- och MR-perspektiv, inklusive ett barnrättsperspektiv, har utvecklats.

Inom ramen för Utrikesdepartementets barnprojekt har, i samarbete med Sida, ytterligare riktlinjer för arbete för barnets rättigheter utarbetats.

Projektet har bl.a. resulterat i en studie av biståndsmålen relation till barnets rättigheter. Rapporten "För barnets bästa - om barn och barnrättsfrågor i utvecklingssamarbetet" samt sex delstudier som ger riktlinjer för arbete med barn som utnyttjas sexuellt, barn med funktionshinder, barn som drabbats av hiv och aids, barn i väpnade konflikter samt barn på institutioner och barnarbete har tagits fram av projektet.

Regeringens tiopunktsprogram för barnets rätt i utvecklingssamarbetet

1. Sätt barnen först!

Sverige skall i dialogen med våra samarbetsländer tydliggöra det gemensamma ansvaret för barnets välfärd. Vi skall stödja åtgärder som ökar medvetenheten om barnets rättigheter. Vi skall stödja socialt reformarbete som riktas till barnfamiljer, barn och ungdomar.

2. Lyssna på barnen!

Svenskt utvecklingssamarbete skall främja barns och ungdomars deltagande och möjligheter att påverka.

3. Investera i framtiden!

Sverige skall i internationella sammanhang och i dialogen med våra samarbetsländer verka för att mobilisera resurser för ökade satsningar på barn och ungdomar.

4. Lämna ingen utanför!

Svenskt utvecklingssamarbete skall motverka diskriminering. Barn med funktionshinder och andra särskilt utsatta barn skall ges samma möjligheter som andra barn. Registrering av nyfödda barn och insamling av data och statistik om barns villkor är viktiga redskap för att motverka diskriminering och exploatering

5. En skola för alla!

Svenskt utvecklingssamarbete skall fortsatt ha inriktningen en skola för alla. Utbildning är kärnan i kampen mot fattigdom, mot utnyttjande och exploatering av barn. Kunskap ger aktiva medborgare – grunden i varje demokrati.

6. *Lika möjlighet för flickor och pojkar!*

Skr. 2001/02:186

Svenskt utvecklingssamarbete skall främja jämställdhet. Riktade insatser för flickor, krävs för att de skall ges samma möjligheter som pojkar att gå i skolan, få tillräckligt med mat, få uttrycka sin åsikt och få tillgång till hälso- och sjukvård.

7. *Hälsa för alla!*

Svenskt utvecklingssamarbete skall fortsatt ha inriktningen hälsa för alla. En god hälsa är ett mål, men också ett medel för ekonomisk utveckling. Graviditeten, de första levnadsåren och tonåren är särskilt utsatta perioder i livet. Därför är det under dessa perioder våra insatser skall fokuseras.

8. *Skydda barn i krig!*

Svenskt utvecklingssamarbete skall förstärka insatserna för att skydda barn och hjälpa dem till utveckling även under väpnade konflikter och när de tvingas på flykt. Barn som tvingats delta i krigshandlingar skall rehabiliteras. Kunskapen om barnets rättigheter måste öka bland både militär och civil personal.

9. *Bekämpa hiv/aids!*

Svenskt utvecklingssamarbete skall lindra effekterna av hiv/aids och minska risken för spridning. Insatser för ökad jämställdhet och öppenhet är avgörande, liksom sexualupplysning för ungdomar. Barn som lever med hiv/aids eller som blivit föräldralösa kräver särskilda satsningar

10. *Stoppa exploateringen av barn!*

Svenskt utvecklingssamarbete skall motverka exploatering och utnyttjande av barn. Det gäller framför allt skadligt barnarbete och sexuell exploatering. Vårt arbete skall inriktas på förebyggande insatser, men också på rehabilitering och att ge utsatta barn ett alternativ. Mer kunskap behövs om förövare och de som utsätts. Därför skall vi stödja forskning och utveckling av statistik.

Del I: Ett barnrättsperspektiv på fattigdomsbekämpning

Fattigdom är inte bara brist på ekonomiska resurser utan också brist på makt. Fattigdom är sjukdomar, epidemier och ohälsa. Fattigdom är våld och otrygghet. Att vara fattig är att ha små eller inga möjligheter att skapa sig en trygg framtid för sig själv och sina barn. Ett mångdimensionellt fattigdomsbegrepp kräver mångdimensionella åtgärder. En komplex bild kräver en helhetssyn på människors och länders utveckling. En sådan helhetssyn måste inkludera ett barnrättsperspektiv.

Att anlägga ett barnrättsperspektiv i utvecklingssamarbetet innebär att barnkonventionens grundläggande principer skall vara vägledande i det internationella utvecklingssamarbetet. Dessa fyra principer är:

- *Barnets bästa* skall vara en övergripande princip vid alla beslut som rör barn. Det kräver att det görs analyser av olika beslutsalternativ och att det alternativ som bedöms vara det bästa för barn prioriteras.
- Den andra principen är *icke-diskriminering*. Barn får inte diskrimineras i förhållande till vuxna, men inte heller i förhållande till varandra vilket kräver särskilda insatser för utsatta barn. Alla barn har samma rättigheter, men alla barn har inte samma möjligheter och förutsättningar i livet. För att barn som lever i utsatta situationer, till exempel barn med funktionshinder, flyktingbarn eller barn som drabbats av hiv och aids ska få sina rättigheter tillgodosedda måste de få särskilt stöd. Principen om icke-diskriminering ställer alltså krav på en aktiv politik som röjer undan hinder för varje barns rätt till utveckling – oavsett kön, etnisk eller religiös tillhörighet eller föräldrars sociala och ekonomiska ställning.
- Barns rätt till *liv och utveckling* är den tredje grundläggande principer för utvecklingssamarbetet. Alla barn har rätt att utveckla sina personliga förmågor. Det betyder att barn med särskilda behov, till exempel barn med funktionshinder eller sjukdomar av olika slag har rätt till hälso- och sjukvård, socialt stöd och omvårdnad så att de kan utvecklas i sin egen takt.
- Slutligen ska utvecklingssamarbetet utgå ifrån *barns rätt att komma till tals*. För att insatser som rör barn och ungdomar ska vara bärkraftiga krävs det att insatserna har rötter i dem det ytterst berör – det vill säga barnen själva och deras företrädare. Det har också visat sig att de insatser som baseras på ett nära samarbete med barn och ungdomar själva är de som visat sig vara mest effektiva. Barns och ungdomars deltagande leder alltså till ett mera effektivt bistånd.

Ett barnrättsperspektiv kan synliggöra målkonflikter. Det lägger ansvaret hos dem som bereder och fattar beslut. Har alla aspekter vägts in? Om barn hörs och respekteras i frågor som rör dem, fördjupas demokratiska processer. De politiska system som baseras på deltagande, tydliga spelregler och konsekvens, stärks. Barn som blir respekterade, växer till ansvarstagande vuxna. Också beslut som, i avvägningen mellan motstridiga intressen, fattas till barns nackdel kommer att vara tydliga och möjliga att följa upp. Därmed kan ansvar utkrävas. I förlängningen kommer barnens intresse att stärkas och hänsyn tas till barn i ett tidigt skede i beredning av beslut.

Ett gott samhälle värnar om sina svagaste medlemmar. Ett rättighetsbaserat förhållningssätt utgår från varje människas lika rätt och värde. Det manar till handling och reformer för att skapa förhållanden i samhället som gör det möjligt för alla att åtnjuta sina rättigheter.

Ett barnrättsperspektiv handlar såväl om barns och ungdomars egna bidrag till samhällets utveckling, som om vuxnas vilja och förmåga att värna barn och ungdomar. Regeringen menar att en uthållig utveckling kräver ett förhållningssätt och en samhällsorganisation i dag, som ökar möjligheterna för morgondagen och för kommande generationer.

Ett barnrättsperspektiv i utvecklingsarbetet innebär utvecklingsmålen också måste ses i ett barn-vuxen-perspektiv. Det handlar om att bekämpa fattigdomen genom att sätta barnets bästa i främsta rummet. Detta kräver förändringar. Det innebär för många länder stora ekonomiska, sociala och kulturella förändringar som bygger på en rättvisare fördelning av tillgängliga resurser. Svenskt utvecklingsarbete ska stödja, stimulera och påverka sådana reformsträvanden på alla nivåer.

1 Resultat och erfarenheter sedan FN:s barntoppmöte 1990

1.1 Internationella resultat och erfarenheter

Fler framsteg vad gäller barns överlevnad och utbildning har gjorts under 1990-talet än under någon annan lika lång period i mänsklighetens historia.

Det finns i dag en gemensam global värdegrund som baseras på barnets mänskliga rättigheter. År 1989 antogs FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som ger uttryck för världssamfundets syn på barn och på barns uppväxtvillkor. Med barnkonventionen kom ett nytt normativt instrument för enskilda stater och för samarbetet mellan länder. Barnkonventionen har i princip fått ett världsomfattande genomslag. Alla länder, utom USA och Somalia, har ratificerat barnkonventionen.

Sverige verkar för att hela FN-systemet skall ha ett barnrättsperspektiv i sin verksamhet. Varje enskilt land måste vidare i sina rapporter till FN:s barnrättskommitté redovisa genomförande och tillämpning av barnkonventionen, både positiva resultat och tillkortakommanden. De hittills sammanlagt 212 rapporterna speglar barns och ungdomars situation i världen, samt framsteg och problem satt i relation till ländernas utveckling.

Ett år efter det att FN:s generalförsamling hade antagit barnkonventionen ägde det första barntoppmötet rum.

De gemensamma normerna finns således, men i vilken mån har barns och ungdomars rättigheter förverkligats? Helt klart har barn och ungdomar lyfts fram och synliggjorts såväl nationellt som globalt. Sedan 1990 har 117 länder antagit nationella handlingsplaner för barn och 17 länder i Central- och Sydamerika har genomfört särskilda barnlagar. Många länder har reviderat sin lagstiftning i enlighet med bestämmelserna i barnkonventionen. Dessa förändringar har rört allt ifrån hälso- och sjukvård, behandling av ungdomsbrottslingar till kvinnlig könsstympning.

Intresset för att utveckla metoder för att barn och ungdomar skall komma till tals och kunna vara delaktiga i utvecklingen har vuxit anmärkningsvärt under de senaste åren. Tio länder i Syd- och Centralamerika har prövat olika former av ungdomsparlament. Miljontals

barn och ungdomar i till exempel Chile, Ecuador, Mexico och Mozambique har deltagit i folkomröstningar om barns rättigheter. I Colombia, ett land som under 30 år präglats av krig och konflikter, har barn och ungdomar tagit initiativ till en fredsrörelse. I en studie som genomförts på uppdrag av FN:s barnfond (UNICEF) och Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE) har över 15 000 barn och ungdomar fått ge sin syn på vad de anser vara viktigt. Dessa barn och ungdomar var mellan 9 och 17 år och kom från 26 europeiska stater.

En annan relevant fråga är i vilken mån barnkonventionen och det internationella samfundets ökade uppmärksamhet på barn i grunden har förändrat den verklighet som barn lever i. På den frågan finns inte bara ett svar. Vi kan i dag se parallella utvecklingstendenser som delvis pekar åt olika håll. Stora framsteg har gjorts. Polio, som en gång var en global epidemi, är nu i det närmaste utrotad. Spridningen av mässling, som dödat miljontals barn, har under de senaste tio åren minskat med 85 procent. Synskador orsakade av brist på vitamin A har likaså minskat avsevärt.

På 1990 års barntoppmöte antogs sju konkreta mål. En utvärdering av måluppfyllelsen visar att det fortfarande återstår mycket innan barns och ungdomars rättigheter till fullo har förverkligats och fortfarande dör barn av undernäring och behandlingsbara sjukdomar. Framgångarna når inte alla. En genomgång av barntoppmötets mål belyser detta:

1990 års barntoppmöte satte upp följande mål:

- att minska dödligheten för barn under fem år med en tredjedel eller till högst 70 barn av 1000 levande födda
- att halvera mödradödligheten
- att halvera andelen undernärda barn under fem år
- att alla ska ha tillgång till rent dricksvatten och goda sanitära förhållanden
- att minst 80 procent av barnen i grundskoleåldern skall genomgå grundskola
- att ge bättre skydd för barn som lever under speciellt svåra förhållanden
- att halvera den vuxna analfabetismen

Barnadödligheten

Dödligheten för barn under fem år har mer än halverats sedan 1960-talet. Under 1990-talet gick den ned med tio procent, från 94 barn per 1000 levande födda till 81. Målet var en minskning med en tredjedel till 70 barn per tusen. 63 länder har nått barntoppmötets mål. Över 100 länder lyckades minska dödligheten med en femtedel. Resultatet innebär att tre miljoner fler barn överlever varje år i jämförelse med år 1990.

Det finns dock stora skillnader mellan länder och nedgången har varit minst påtaglig i de fattigaste länderna. I industriländer dör 6 av 1 000 barn före fem års ålder, i Sydasiens fler än 100 barn och i Afrika söder om Sahara fler än 170 barn.

Nativiteten har globalt gått ner vilket sätts i samband med flickors ökade skolgång och den förbättrade tillgången på preventivmedel. Men de positiva resultaten har uteblivit vad gäller att minska mödradödligheten. Mödradödligheten har tvärtom ökat i världen mellan åren 1990 och 2000. 1990 beräknades 500 000 kvinnor dö varje år på grund av komplikationer före eller i samband med förlossningen. År 2000 uppskattades antalet dödsfall uppgå till 515 000, hälften av dessa i södra Afrika, medan en procent av dödsfallen förekommer i industriländer.

Undernäring

I vissa delar av världen har framsteg gjorts, till exempel i Latinamerika och Ostasien. Generellt sett minskar antalet hungrande människor med åtta miljoner per år. Men fortfarande är omkring 400 miljoner barn i utvecklingsländerna undernärda. De som överlever påverkas både psykiskt, med till exempel inlärningssvårigheter, och fysiskt. 1990 var mer än 170 miljoner barn undernärda. År 2000 beräknas antalet var cirka 150 miljoner. Räknat i procent har andelen undernärda barn minskat från 32 till 28 procent.

Vatten och sanitet

Satsningar på vattenprogram har resulterat i att mer än hälften av alla afrikanska hushåll och tre av fyra hushåll i Ostasien och Stilla-havsområdet nu har tillgång till rent vatten. 900 miljoner fler människor beräknas ha tillgång till rent vatten i dag än för tio år sedan.

Andelen människor med tillgång till rent vatten har ökat från 77 till 82 procent sedan 1990. En miljard människor saknar fortfarande rent vatten. 2,4 miljarder människor saknar tillgång till basala sanitära anordningar.

Utbildning

Fler barn går i skolan i dag än någonsin förr. Sedan 1970-talet har antalet ökat med 80 procent. I Östasien och Stilla-havsområdet når man i princip målet att alla barn ska gå i skolan. Framsteg märks också i Latinamerika och arabländerna. Även i södra Afrika har andelen barn i skolan ökat, från 54 till 60 procent. Totalt går dock 120 miljoner barn inte i skolan. 40 miljoner av dem finns i södra Afrika. 53 procent av dem är flickor.

En halv miljard barn och ungdomar i behov av särskilt skydd

Enligt FN:s generalsekreterares särskilde representant för barn i väpnade konflikter har över två miljoner barn dödats i samband med väpnade konflikter under det senaste decenniet. Mer än en miljon barn har blivit föräldralösa och över sex miljoner har blivit allvarligt skadade eller permanent funktionshindrade. Cirka 300 000 barn har på olika sätt tvingats att bli soldater.

40 miljoner människor, huvudsakligen kvinnor och barn, har tvingats lämna sina hem och lever på flykt.

Hiv och aids drabbar barn och ungdomar på flera sätt. 2,7 miljoner barn lever med hiv/aids. År 2001 dog 580 000 barn i aids. Mer än 12 miljoner barn har blivit föräldrarlösa till följd av aids. FN:s generalförsamling och säkerhetsråd har under senare år uppmärksammat hiv/aids-epidemiens hot mot samhället.

Av världens befolkning beräknas fem till sju procent ha funktionshinder. Man brukar räkna med att det finns 140 miljoner barn med funktionshinder i världen. Av dessa lever 120 miljoner i utvecklingsländerna. Orsakerna till barns funktionshinder är många: näringsbrist, skador av minor, följder av våld eller skador under fosterlivet, vid förlossningar eller efter sjukdom.

Den internationella arbetsorganisationen, ILO, beräknar att 250 miljoner barn mellan fem och fjorton år tvingas arbeta för att själva överleva eller för att bidra till familjens överlevnad.

Uppgifter om hur barn som exploateras sexuellt är mycket osäkra. 1997 angav FN:s befolkningsfond, UNFPA, att tiotals miljoner barn uppskattas vara indragna i kommersiell sexuell exploatering. Det finns uppgifter som tyder på att barnprostitution, barnpornografi och handel med barn ökar.

Siffror för antalet barn på institution är osäkra. Olika beräkningar uppskattar antalet till mellan åtta och tio miljoner barn och ungdomar. Undersökningar visar att över 90 procent av dessa barn har åtminstone en förälder kvar i livet. Många barn har hamnat i en ond cirkel mellan institutionen och gatan. Dessa barn löper särskilt stora risker att utsättas för sexuella övergrepp.

Analfabetism

Antalet analfabeter i världen tros vara omkring 900 miljoner. Två tredjedelar av dessa beräknas vara kvinnor. Sedan 1990 har andelen som inte kan läsa och skriva sjunkit från 25 till 20 procent av världens befolkning.

1.2 Slutdokumentet från FN:s generalförsamlings specialsession för uppföljningen av 1990 års barntoppmöte.

I maj 2002 höll FN:s generalförsamling en specialsession med temat barn. Specialsessionen var en uppföljning av barntoppmötet 1990 och en förnyad försäkran från världens stater att arbeta för barnets bästa. Mötet antog ett slutdokument där följande huvudmål anges för det fortsatta arbetet för barn:

- Främja ett liv i hälsa
- Ge utbildning med god kvalitet
- Ge skydd mot misshandel, utnyttjande och våld
- Bekämpa hiv/aids

Innehållet i slutdokumentet kan bedömas som tillfredsställande. Det togs inga avgörande steg framåt men mot bakgrund av att flera länder sökte få igenom textförslag som var svagare än vad som tidigare antagits, t.ex. i avgörande frågor som rättighetsperspektivet samt sexuell och reproduktiv hälsa, så får det anses som acceptabelt.

Sverige och EU strävade efter en samförståndslösning och ville undvika en omröstning om slutdokumentet. De av Sverige prioriterade paragraferna om Barnkonventionen och barnens rättigheter innehåller skrivningar och referenser som är förhållandevis starka, bl a konventionens betydelse för barns välbefinnande, dess fyra allmänna principer, liksom politiska åtgärder som inrättande av barnombudsmän m.m. Sverige och EU säkrade även ett omnämnande av frågan om dödsstraff för minderåriga i slutdokumentet. Vad gäller de kontroversiella frågorna om sexuell och reproduktiv hälsa gjordes visserligen inga konkreta framsteg jämfört med tidigare åtaganden, men samtidigt bevarades tidigare gjorda åtaganden genom referenser till tidigare överenskommelser i samband med FN-konferenser. Ett resultat var också att UNICEF fick ett tydligare uppdrag att beakta rättighetsperspektivet i sitt arbete.

Sverige hade ettsärskilt ansvar för två möten som hölls i anslutning till specialsessionen. Ett handlade om våld mot barn och organiserades av Rädda Barnen i samarbete med Socialdepartementet. Det andra behandlade vikten av barn och ungdomars deltagande och rätt att komma till tals.

1.3 Sveriges insatser för barn inom utvecklingssamarbetet

Barn har alltid varit en prioriterad målgrupp i det svenska utvecklingssamarbetet, och då framför allt inom de sociala sektorerna. Utgångspunkterna har varit barns behov av hälsovård och grundläggande utbildning. Hälsoassistansen fokuserade tidigt på de yngsta barnens överlevnad. Undervisningsbiståndet inriktades i första hand på en utbyggnad av primärskolan. Men i Sidas verksamhet, liksom fallet är i de flesta länder och organisationer, har frågor rörande barn hittills inte tagits upp tydligt i den övergripande dialogen samt i planering och genomförande av bistånd inom andra sektorer.

Svenskt bilateralt bistånd för barn

Omkring 60 procent av Sidas stöd till sociala sektorer (hälsa, utbildning och kultur) beräknas gynna barn eller aktörer som verkar för barn, t.ex. lärare och barnmorskor. Över en tredjedel av Sidas stöd för projekt som rör vatten och sanitet går till barn. För år 2001 innebär det cirka 2,5 miljarder kronor vilket kan jämföras med att motsvarande summa var ungefär 1,9 miljarder år 1998.

För att komplettera bilden kan vidare nämnas att Sidas bidrag till UNICEF:s reguljära verksamhet och till särskilda projekt har ökat från 358 miljoner år 1998 till 713 miljoner år 2001.

De flesta hälsoinsatser går till primärvård och nutritionsprogram, som främst vänder sig till gravida kvinnor och små barn. Under senare år har även ungdomars sexuella och reproduktiva hälsa fått allt större uppmärksamhet, inte minst på grund av hiv/aids-epidemin.

Ungefär 75 procent av undervisningsstödet går till grundskoleutbildning. Särskilda insatser har gjorts för att minska gapet i utbildningsmöjligheter mellan flickor och pojkar, för att barn med funktionshinder skall få gå i vanliga skolor och för att undervisningen skall anpassas till barn som arbetar.

Regeringen har uttryckt att Sida i de bilaterala förhandlingarna med samarbetsländerna skall använda de nationella rapporter som varje land skickar in till FN:s barnrättskommitté. Alltsedan mitten av 1990-talet har regeringen uppmanat Sida att vara aktiv på den internationella arenan och beakta barns rättigheter.

I maj 2000 öronmärkte regeringen 45 miljoner kronor för program till de sex grupperna barn i behov av särskilt skydd.

Svenska enskilda organisationers stöd till barn

Rädda Barnen har drivit ett uttalat barnrättsperspektiv under hela 1990-talet. Organisationen ger exempelvis stöd till arbetet för att ta fram alternativa rapporter till FN:s barnrättskommitté. Som regel är det grupper eller allianser av enskilda organisationer i respektive land som samlar in och sammanställer data för dessa alternativa rapporter. De parallella rapporterna är ett värdefullt komplement till de officiella rapporterna.

De flesta större svenska enskilda organisationer som bedriver utvecklingssamarbete genomför insatser för eller tillsammans med barn och ungdomar. I de flesta fall handlar det om projekt för särskilt utsatta barn, exempelvis barn i krig, barn och ungdomar som drabbats av hiv/aids, barn med funktionshinder och sexuellt utnyttjade barn.

Stöd inom FN

En tredjedel av Sveriges utvecklingssamarbete kanaliseras genom multilaterala organisationer. Sedan barnkonventionen antogs av generalförsamlingen har Sverige tagit ett stort ansvar för att sprida kännedom om konventionen. Sverige har också betonat uppföljningen av konventionens tillämpning och för detta gett ekonomiskt stöd till FN:s barnrättskommitté. Hittills har Sverige haft två representanter i kommittén. Vidare har Sverige t.ex. drivit frågan om ett förbud mot att använda barn under 18 år som soldater, vilket resulterat i ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen om barn i väpnade konflikter (bil 2)

Som näst största givare och styrelsemedlem har Sverige länge samarbetat nära med FN:s barnfond, UNICEF. Det nära samarbetet ledde fram till barntoppmötet 1990 och därmed att många stater snabbt ratificerade barnkonventionen.

Sverige har varit pådrivande för att Världshälsoorganisationen, WHO, och FN:s befolkningsfond, UNFPA, tydligare börjat driva frågan om barns och ungas sexuella och reproduktiva rättigheter.

Sverige är fjärde största bidragsgivare till FN:s flyktingkommissarie, UNHCR. Ungefär hälften av alla flyktingar är barn. Svenska Rädda Barnen har tillsammans med flyktingkommissarien utarbetat riktlinjer och utbildningsprogram för hur barnen skall skyddas.

Utöver dessa specifika insatser riktas delar av Sveriges stöd för barn och ungdomar till FN:s utvecklingsprogram UNDP, FN:s organisation för livsmedelsbistånd WFP, Internationella arbetsorganisationen ILO, FN:s speciella organ för aids frågor UNAIDS, FN:s utvecklingsfond för kvinnor, UNIFEM, och FN:s organ för undervisning, vetenskap och kultur, UNESCO.

Internationella konferenser

Vid samtliga stora internationella konferenser under 1990-talet har Sverige lyft fram frågor som berör barns och ungdomars rättigheter. Sverige har ofta tagit upp kontroversiella frågor, som sannolikt annars hade förtigits. Sveriges värdskap för den första Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn 1996 är kanske det tydligaste exemplet på detta. Det svenska initiativet har sedan följts upp genom en andra världskonferens som ägde rum i Yokohama, Japan i december 2001.

I samband med FN:s fjärde kvinnokonferens publicerade svenska Rädda Barnen tillsammans med andra organisationer inom Rädda Barnen-alliansen en skrift om flickors villkor. Denna påtalade bland annat att de nationella rapporter om uppföljning av barnkonventionen som lämnats till FN:s barnrättskommitté ofta förbisåg att belysa flickornas situation.

EU:s internationella utvecklingssamarbete

Det var på svenskt initiativ som ett barnrättsperspektiv fördes in i EU:s nya policydokument för Gemenskapens internationella utvecklingssamarbete. Till EU:s nya landstrategiarbete har Sverige knutit barnrättsexpertis från Sida och Utrikesdepartementet.

1.4 Erfarenheter av genomförandet av barnkonventionen i Sverige

Som konventionsstat får Sverige hela tiden nya erfarenheter av tillämpningen av barnkonventionen i vårt eget land. Dessa erfarenheter finner regeringen vara en stor pedagogisk och förtroendeskapande tillgång också i vårt internationella utvecklingssamarbete.

Regeringens strategi för barnkonventionen:

- Barnkonventionen skall vara ett aktivt instrument och genomsyra allt beslutsfattande inom Regeringskansliet som rör barn.
- Barnperspektivet skall i lämplig omfattning finnas med i utredningsdirektiv.
- Barnkonventionen bör på olika sätt tas upp i utbildningar för de yrkesgrupper som skall arbeta med barn.
- Statligt anställda vars arbete har konsekvenser för barn och ungdomar skall erbjudas fortbildning för att kunna stärka sin barnkompetens och sina kunskaper om barnkonventionen.
- Kommuner och landsting bör inrätta system för att kunna följa hur barnets bästa förverkligas i det kommunala arbetet.
- Barnkonsekvensanalyser skall göras vid statliga beslut som rör barn.
- Barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen skall utvecklas.
- Barnombudsmannens verksamhet och organisation skall ses över i syfte att stärka dess roll vid genomförandet av barnkonventionen i Sverige.
- Barnstatistik skall utvecklas.

Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990 utan reservationer. Sverige har sedermera undertecknat de båda fakultativa protokollen till barnkonventionen: Handel med barn, barnpornografi och barnprostitution respektive Barns inblandning i väpnade konflikter. Sverige var drivande i processen att ta fram protokollet om barn i väpnade konflikter. Arbetet med att ratificera protokollen pågår. Sverige har ratificerat ILO-konventionen nr 182 som reglerar barnets rättigheter på arbetsmarknaden med omedelbara åtgärder för avskaffandet av de värsta formerna av barnarbete och förbud mot sådant arbete.

För att göra en bred översyn av hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionens bestämmelser och intentioner tillsatte regeringen år 1996 en parlamentarisk kommitté. Kommittén konstaterade i sitt betänkande "Barnets bästa i främsta rummet" (SOU 1997:166) att svensk lagstiftning i huvudsak överensstämde med åtaganden i barnkonventionen, men pekade samtidigt på att det var angeläget att bestämmelserna verkligen tillämpades och att barnkonventionen genomfördes på alla nivåer i samhället.

Med betänkandet som utgångspunkt utarbetades en nationell strategi för att förverkliga barnkonventionen i Sverige. Denna strategi antogs av en enhällig riksdag i mars 1999 (prop. 1997/98:182, bet. 1998/99 SOU, rskr. 1998/99:171). Sverige var år 2000 fortfarande unikt i världen om att ha antagit en sådan strategi. Regeringen har nyligen i en skrivelse till riksdagen - Barnpolitiska arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (skr.2001/02:166) - lämnat en beskrivning av resultatet och erfarenheterna av arbetet med strategin.

För att få genomslag för arbetet med att genomföra strategin och stärka barnets rättigheter har en formell samordningsfunktion inrättats inom Regeringskansliet, med placering i Socialdepartementet. Samordningsfunktionens uppgift är att utveckla arbetet med

barnkonventionen genom att vara såväl på drivande som stödjande. En viktig uppgift är att delta i den gemensamma beredningen och att granska regeringens beslut ur ett barnkonventionsperspektiv.

I syfte att synliggöra barn och ungdomar i Sverige och öka kunskapen om deras situation har Statistiska centralbyrån sedan år 1999 tilldelats särskilda medel för att utveckla den årliga barnstatistiken. Denna omfattar bland annat familjens sammansättning, barntillsyn, föräldraledighet, familjeekonomi, barnpopulationens storlek och årliga förändringar.

Sverige har vid två tillfällen rapporterat till FN:s barnrättskommitté. Sveriges tredje rapport till barnrättskommittén kommer att lämnas i september 2002.

I den nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter som avlämnas till riksmötet 2001/2002 (rskr 2001/2002:83) återfinns barnets rättigheter som ett område för särskilda åtgärder. Regeringen avser vidare att ytterligare tydliggöra barn och ungdomar i budgetpropositionen.

Demokratiutredningen har utrett frågan om i vilken mån barn skall kunna vara med och påverka på kommunal nivå. Regeringen föreslår med anledning av utredningen olika åtgärder för att öka barns rätt till inflytande och att komma till tals.

2 Mål

2.1 Mål för utvecklingssamarbetet

Det övergripande målet för det svenska utvecklingssamarbetet är *att höja de fattiga folkens levnadsnivå*. Detta övergripande mål lades fast för fyrtio år sedan i prop. 1962:100. Vid ett flertal tillfällen – 1968, 1973, 1978, 1986, 1996 – har riksdagen beslutat om vidareutveckling av det övergripande målet i olika aspekter, de så kallade sex delmålen. Det svenska utvecklingssamarbetet skall, inom ramen för det övergripande fattigdomsmålet, bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet, demokratisk samhällsutveckling, framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den parlamentariska utredningen om Sveriges politik för global utveckling, Globkom, överlämnade i mars 2002 sitt betänkande till regeringen. Kommittén har haft i uppgift att utreda hur Sveriges politik för global ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling bör vidareutvecklas i en tid med allt starkare ömsesidiga beroenden. Betänkandet syftar till att föra in den globala dimensionen i utvecklingssamarbetet samt hantera kopplingen mellan bistånd och andra politikområden. Kommittén föreslår i sitt betänkande att fattigdomsminskning skall kvarstå som en övergripande inriktning. Vidare föreslås mål för delområden inom det breddade begreppet Sveriges politik för global utveckling. De tre förslagen utgörs av: en

rättvisare global utveckling, en förebyggande och hållbar hantering av gemensamma globala angelägenheter och en förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor.

FN:s generalförsamling antog hösten år 2000 Millenniedeklarationen. Målen i den har sin utgångspunkt i överenskommelser gjorda i samband med 1990-talets FN-konferenser. Ur millenniedeklarationen har åtta millennieutvecklingsmål vidareutvecklats: Regeringen lyfter särskilt fram dessa gemensamma internationella mål i budgetpropositionen för år 2002 (prop. 2001/02:1)

Utrota extrem fattigdom och hunger

Halvera andelen människor som lever på mindre än en dollar om dagen till 2015. Halvera andelen människor som lider av hunger.

Uppnå universell grundutbildning

Både flickor och pojkar i hela världen ska kunna avsluta en grundläggande skolgång.

Främja jämställdhet mellan könen och öka kvinnors delaktighet

Avskaffa all könsdiskriminering i grundläggande utbildning till 2005. Avskaffa könsdiskriminering i all utbildning till 2015.

Minska barndödligheten

Minska dödligheten för barn under fem år med två tredjedelar till 2015.

Förbättra mödrars hälsa

Minska dödligheten i barnsäng med tre fjärdedelar till 2015.

Bekämpa hiv/aids, malaria och andra folksjukdomar

Hejda och få ned spridningen av hiv/aids till 2015. Minska förekomsten av malaria och andra stora folksjukdomar till 2015.

Trygga en hållbar miljö

En hållbar utveckling måste ingå i alla länders nationella program och miljöförstörelsen måste ha vänts till 2015. Halvera andelen människor som saknar tillgång till rent dricksvatten till 2015. Avsevärt förbättra förhållandena för minst 100 miljoner människor som bor i slum till 2020.

Stärk det globala partnerskapet för utveckling

- Öka det statliga biståndet

- Ge marknadstillträde
- Uppnå en hållbar skuldsituation

2.2 Barnkonventionen

FN:s konventioner om mänskliga rättigheter syftar ytterst till att slå vakt om människovärdet, det vill säga tanken att varje människa är bärare av ursprungliga, medfödda och inneboende rättigheter. Alla människor har samma värde, samma rätt till liv, personlig frihet och trygghet. Barnkonventionen, som är en av flera konventioner om mänskliga rättigheter, bekräftar och slår fast att människovärdet inte är kopplat till funktionsförmåga och inte heller ålder eller mognad. Människovärdet är förankrat i varje persons existens.

Barnkonventionen slår därför vakt om barndomens egenvärde. Barn skall inte ses som bihang till föräldrar eller som passiva mottagare av service och insatser. Barn skall ses som unika individer med egna behov, egna intressen och egna rättigheter.

Det är på den värdegrunden som det internationella utvecklingssamarbetet skall vila och förverkligandet av barnkonventionens bestämmelser och anda är därför ett mål i sig.

Barnkonventionen är unik. Inte enbart därför att den fått en nära nog världsomfattande anslutning utan också för att den omfattar såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

En grundläggande punkt i konventionen är att den definierar barn som varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Barnkonventionen är inriktad på det enskilda barnet och dess rätt att få sina grundläggande behov tillfredsställda, att skyddas mot utnyttjande och diskriminering, att få uttrycka sin mening och att bli respekterad. Den lyfter fram barnets rätt till överlevnad och också barnets rätt till utveckling och deltagande. Konventionen framhåller familjens betydelse för barnet. Samtidigt ses barnet som en egen individ, med bärare av egna rättigheter, och inte enbart som en del av familjen.

Varje stat är genom ratificeringen skyldig att se till att den nationella lagstiftningen står i överensstämmelse med konventionens innehåll. Dessutom är staterna skyldiga att vidta andra åtgärder för att konventionens anda och intentioner skall genomsyra alla åtgärder som rör barn.

Varje stat skall till sitt yttersta av sina tillgängliga resurser säkerställa barnets rättigheter i sin samhällsutveckling och i den mån det är nödvändigt skall de nationella ansträngningarna kompletteras med internationellt samarbete.

Barnkonventionens portalbestämmelse om barnets bästa stadgar att offentliga eller privata institutioner, domstolar, lagstiftande organ eller administrativa myndigheter skall sätta barnets bästa i främsta rummet i all verksamhet som rör barn. Begreppet barnets bästa finns också i andra konventioner och deklARATIONER liksom i många länders nationella

lagstiftning, men begreppet är då ofta begränsat till familjerättsliga frågor som rör vårdnad, umgänge och adoption.

Barnkonventionen utvidgar principen om barnets bästa att gälla samtliga beslut som "berör barn". Att samhällsutvecklingen generellt berör barn framgår tydligt av barnkonventionens bredd. Även om barnets intresse inte alltid kan vara utslagsgivande kan en regering aldrig välja bort barnets bästa ur beslutsunderlag eller ur sin analys. Barnets bästa skall alltid beaktas.

En tredjedel av konventionsstaterna har reserverat sig mot delar av barnkonventionen. Det stadgas i barnkonventionen att reservationer som strider mot konventionens ändamål och syfte inte är tillåtna. Sverige och övriga EU-länder har därför alltid kraftigt invänt mot reservationer till enskilda artiklar i barnkonventionen som svepande hänvisat till tradition eller religiösa sedvänjor.

Orsaken till att barn i barnkonventionen valdes som ett samlingsbegrepp för hela den omyndiga åldersgruppen 0 - 18 år var att tydliggöra denna grupp i förhållande till den vuxna delen av befolkningen. Det är dock stora skillnader mellan små barns och tonåringars behov och intressen. Insatser som riktas till barn ser därför annorlunda ut än insatser för tonåriga flickor och pojkar.

Eftersom fler än en miljard människor i världen är mellan 10 och 19 år är det enligt regeringens uppfattning angeläget att större uppmärksamhet ges åt ungdomars rättigheter. Regeringen menar också att ungdomstiden erbjuder unika tillfällen att bryta diskriminerande attityder och hämmande eller destruktiva invanda mönster förutsatt att ungdomar ges möjlighet att påverka och medverka i förändringsprocesser.

Del II: Främjande av barnets rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete

Barnets rättigheter skall stå i fokus och barnens bästa skall sättas i främsta rummet i alla frågor som rör barn. Barn och ungdomar skall synliggöras i samhället och deras behov och intressen skall beaktas i allt beslutsfattande. Det innebär att barnets bästa skall beaktas i frågor om ekonomi, miljö och samhällsplanering.

Millennieutvecklingsmålen och målen från FN:s specialsession om barn år 2002 framhåller hälso- och sjukvård, utbildning och sociala reformer för barnets överlevnad och utveckling.

För att bekämpa fattigdomen, i alla dess aspekter, måste huvudinriktningen vara att förbättra uppväxtvillkoren för alla barn. Därutöver krävs särskilda insatser för utsatta barn.

Barnrättsperspektivet utgör basen för en sammanhållen utvecklingspolicy. Utgångspunkten är att det är varje lands ansvar att vidta åtgärder med utnyttjande "till det yttersta av sina tillgängliga resurser" för att tillförsäkra barn de rättigheter som föreskrivs i barnkonventionen. I den mån det yttersta av ett lands resurser inte räcker till för att genomföra konventionens bestämmelser skall detta ske "inom ramen för internationellt samarbete".

Denna skrivelse identifierar fyra områden för strategiska insatser för att stärka barnrättsperspektivet i utvecklingssamarbetet:

Skr. 2001/02:186

- Socialt reformarbete
- Hälsa och sjukvård
- Utbildning
- Insatser för särskilt utsatta barn

3 Strategiska insatser

3.1 Socialt reformarbete

Regeringen avser att prioritera följande insatser för att i utvecklingssamarbetet främja socialt reformarbete:

- Relevanta svenska erfarenheter av socialt reformarbete skall tas tillvara i det internationella utvecklingssamarbetet.
- Stöd för att analysera det sociala reformarbetets effekter på ekonomisk tillväxt och social utveckling.
- Insatser för utbildning och kunskapsöverföring.
- Samverkan och erfarenhetsutbyte mellan forskare, sociala institutioner och myndigheter.

Ekonomisk tillväxt är en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för ett land att ta sig ur fattigdom. Det krävs också en fördelningspolitik som tar hänsyn till barns utveckling och till föräldrars möjligheter att skydda och värna sina barn. För att ekonomisk tillväxt skall gynna barn och ungdomar krävs insatser som bryter fattigdomens ”sociala arv”.

Barnkonventionen ser familjen som den naturliga miljön för barn att växa upp i. Begreppet familj ges en vid definition. Det kan vara kärnfamiljen, men också den utökade familjen (the extended family). Det är i familjen som barn får möjlighet att utvecklas, får skydd och andra behov tillgodosedda. Barnets rättigheter tar således sin utgångspunkt i ett familjesammanhang tillsammans med föräldrar, släktingar eller andra vårdnadshavare som förmår skapa en god uppväxtmiljö för barn.

Barnkonventionen drar upp riktlinjerna för en barninriktad familje- och socialpolitik. En sådan politik skall, enligt konventionen, innehålla allt från till exempel socialförsäkringar, ekonomiskt bistånd till familjen, regler om underhållsbidrag, barnomsorg samt hälso- och sjukvård. Barnkonventionen gäller alla barn, utan diskriminering, och de artiklar som tar upp statens skyldighet att ge familjen stöd gäller således alla familjer.

Ett barnrättsperspektiv i fattigdomsbekämpningen leder till en prioritering av stöd till att utveckla en barn- och familjepolitik. Det handlar om att bekämpa fattigdomen genom att sätta barnets bästa i främsta rummet. Det innebär för många länder stora ekonomiska, sociala

och kulturella förändringar som bygger på en rättvisare fördelning av tillgängliga resurser. Svenskt utvecklingssamarbete skall stödja, stimulera och påverka sådana reformsträvanden på alla nivåer.

Världsbankens rapport om utveckling, World Development Report 2000, betonar vikten av social utveckling som ett led i fattigdomsbekämpningen. Rapporten anger tre huvudkomponenter i fattigdomsbekämpning: Human security, human empowerment och human opportunities. Vid en fri översättning till svenska blir det *Trygghet och Säkerhet, Deltagande och Inflytande, Valmöjligheter och Livschanser*.

Detta är också nyckelord i den svenska socialpolitiken. Att få sina basbehov tillgodosedda, att känna trygghet inför framtiden och att leva i ett samhälle där ens röst betyder något ger varje människa en frihet som i sin tur skapar kreativitet och ger möjlighet till skapande. Det är denna kraft som alstras ur trygghet som för utvecklingen framåt och som skapar förutsättningar för personlig växt, men också ekonomisk tillväxt och utveckling i ett samhälle.

Regeringen anser att Sverige skulle kunna spela en viktig roll i utvecklingsländernas reformsträvanden genom att ta tillvara, analysera och förmedla kunskaper och erfarenheter av socialt reformarbete. Det är viktigt att vi analyserar hur den svenska välfärdspolitiken kan ha bidragit till att stimulera den sociala och ekonomiska utvecklingen och hur detta kan användas i det internationella utvecklingssamarbete.

3.2 Hälsa och sjukvård

Regeringen avser att prioritera följande insatser för att främja barns och ungdomars hälsa:

- Fortsatt satsning på hälso- och sjukvård som är tillgänglig för alla. Särskilda insatser krävs på landsbygden.
- Stöd till mödra- och förlossningsvård. Utbildning av barnmorskor och främjande av amning är centralt, liksom vaccinationer.
- Ökat fokus på ungdomars, speciellt tonårsflickor, tillgång till information och sexualrådgivning.
- Främjande av vård och rehabilitering för barn med funktionshinder.
- Fortsatt stöd till program för god sanitet och rent vatten.
- Ökat deltagande av barn och ungdomar i beslut som rör miljöfrågor.

I barnkonventionen slås varje barns rätt till en god hälsa fast. Det faktum att det varje år dör 11 miljoner barn under fem år av sjukdomar som hade kunnat förebyggas är oacceptabelt. Hälften av dem dör på grund av felnäring och svält. Andra dödsorsaker är sjukdomar som malaria och diarréer, liksom andra infektioner på grund av brist på rent vatten och dåliga sanitära förhållanden. Under två perioder i livet är barn särskilt utsatta. Det är under de första levnadsåren och under tonåren. Därför är det under dessa perioder våra insatser bör fokuseras.

Nära kopplat till de små barnens hälsa är situationen för gravida och mödrar. Den fortsatt höga mödradödligheten beror på att kvinnor på

landsbygden och i städernas slum saknar tillgång till mödravård. De flesta förlossningar i utvecklingsländerna sker utan hjälp av kunniga barnmorskor. Ytterligare orsaker är det stora antalet oönskade tonårsgraviditeter och det stora antalet hälsofarliga aborter. Bristande respekt för kvinnors rätt att fatta beslut om sin egen sexualitet, inklusive hur många barn de vill ha och hur tätt de vill ha barnen ligger till grund för den rådande situationen.

En god hälsa är ett mål i sig – ett grundläggande uppgift för ekonomisk utveckling. Men en god hälsa är också ett medel för att uppnå ekonomisk tillväxt. Sambandet har de senaste åren analyserats närmare. Resultatet visar att sambandet mellan insatser för hälsa och fattigdomsbekämpning är starkt. Ohälsa dränerar ett lands ekonomi. Investeringar i hälsa ger sexfaldigt igen i form av ekonomisk tillväxt. 27 miljarder dollar i ökat bistånd om året från och med 2007 skulle krävas för att rädda livet på 8 miljoner människor om året – de flesta av dem barn.

Hälsa handlar lika mycket om ekonomi och kunskap som hälso- och sjukvårdssystem. Det handlar till lika stor del om generell utbildning, infrastruktur, sysselsättning, tillgång till mat, vatten och goda sanitära förhållanden. Fungerande hälsosystem kräver stora resurser och kan bara åstadkommas genom en kombination av ökade nationella resurser och ökat bistånd till hälsovård.

Familjen och barnets föräldrar spelar en nyckelroll, liksom kunskap om vad som är viktigt för att hålla sig frisk genom tonåren och som vuxen. Barn behöver hjälp och skydd för att undvika skador och exponeras för vanliga sjukdomar. Barn behöver dessutom tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård.

För ge barnet bästa möjliga start i livet krävs att mödradödligheten minskar, god kvalitet på mödravård och förlossningsvård, vilket i sin tur kräver utbildade barnmorskor.

Avgörande för att öka små barns hälsa är att främja amning och vaccinering. Det är också angeläget att inte arbeta isolerat med enskilda sjukdomar utan att hälsoarbetare inom primärhälsovården tar hänsyn till barnets olika behov och rättigheter, samt att de samtalar med föräldrar om hur dessa bättre kan främja barnets hälsa och utveckling. En hälsovård för alla innebär att barn med funktionshinder inte får diskrimineras.

Tonåren är en fas i livet som innehåller stora hälsorisker såsom spridningen av hiv/aids, andra sexuellt och/eller intravenöst överförbara sjukdomar liksom den höga dödligheten för flickor i samband med tonårsgraviditeter. Tillgång till preventivmedel, adekvat information, sex- och samlevnadsundervisning tillsammans med vård och behandling vid infektioner, graviditeter och aborter måste stå högt på hälsodagordningen.

Ett stort problem är de fördomar och tabun som kringgärdar och hindrar ungdomars rättigheter till information och hälsovård i det som rör reproduktiv hälsa, inkl sexualupplysning och tillgång till preventivmedel.

Det är viktigt att nationella riktlinjer och program för hälsovården utvecklas med fokus på olika åldersgruppers särskilda behov och med utgångspunkt i en helhetssyn så att de knyter an till nationella strategier för livsmedelssäkerhet, för jämställdhet och utbildning för alla, för vatten och sanitet liksom för hiv/aids-bekämpning.

Bristen på goda sanitära förhållanden är enligt många studier ett av de allvarligaste hoten mot barns överlevnad. Sverige stöder sedan flera år projekt för vatten och sanitet. Denna typ av stöd skall fortsätta.

Miljöfrågorna är avgörande för barnets möjligheter att få tillgång till rent dricksvatten. Föreningar i sjöar, hav, mark och skog påverkar barn och ungdomar mer än vuxna, eftersom de är mer känsliga. I Agenda 21, beslutad på FN:s konferens 1992 om miljö och utveckling, slogs det fast att barns och ungdomars deltagande i beslutsprocesser på miljöområdet är en förutsättning för att nå miljömålen. Dessa intentioner har ännu inte förverkligats. Här återstår ännu mycket att göra för att barnrättsperspektivet skall få genomslag.

3.3 Utbildning

Regeringen avser att göra följande prioriteringar för att bidra till utbildning med kvalitet tillgänglig för alla:

- Insatser som gör det möjligt för fler flickor att gå i skolan.
- Jämställdhetsarbetet i skolan .
- Ökat stöd för utsatta barn, t.ex. barn med funktionshinder eller i riskzonen för att rekryteras som soldater, till prostitution eller skadligt arbete.
- Insatser för att avskaffa skolavgifter, kostnader för skolmaterial och uniformer.
- Främja barns möjlighet att påverka skola och träna sig i att uttrycka sina åsikter;
- Stöd till läroplaner, läromedel och undervisningsmetoder för att integrera barnkonventionen i skolutbildningen.
- Stöd till decentralisering av resurser och delegering av beslut till lokala myndigheter.

Utbildning är kärnan och ett viktigt redskap i kampen mot fattigdom, mot utnyttjandet av barn i skadligt arbete, samt för den demokratiska kulturen, fred, tolerans och utveckling. Kvinnors och flickors utbildning har visat sig ha en påtaglig hävstångseffekt för hela familjens välmående och för ekonomins utveckling. Mödrar som gått några år i skola ser till att också deras egna döttrar kan gå i skola. Vilket också fungerar omvänt: Den förälder som själv inte har någon utbildning ställer sig mera tveksam till en investering i barnets skolgång, särskilt om framtida inkomstförbättringar inte är tydligt märkbara.

Det är viktigt att alla får gå i skolan och göra det tillräckligt länge för att lära sig läsa, skriva och räkna. Det handlar särskilt om att tillägna sig kunskap för den egna överlevnaden, utvecklingen, förmågan att försörja sig och på ett ansvarsfullt sätt delta i familje- och samhällslivet. Dessa grundkunskaper blir påtagligt viktiga både i samhällen som drabbas av hiv/aids och i samhällen som till exempel genom urbanisering förändras snabbt och kräver ny kunskap om samlevnad, ny teknik och globaliseringens effekter på marknaden. Det är därför viktigt att satsa på kvalitet i grundutbildningen samt på högre utbildning.

Skolans och utbildningens kvalitet är en avgörande faktor i barns och föräldrars val om barnet skall gå i skolan eller inte. Det gäller både skolbyggnaden i sig, hur tillgänglig skolan är, läromedel och lärarnas antal och kompetens. Hinder för flickors deltagande i undervisningen kan vara att skolan ligger långt från hemmet, endast har manliga lärare eller bero på praktiska frågor som att skolan endast har latriner för pojkar. Lång skolväg och vanliga trappor kan stänga ute många barn på grund av funktionshinder. En lärare utbildad för lågstadiet är inte alltid kompetent att vara lärare för tonåriga nybörjare.

Föräldrar och myndigheter måste se till att skolan inte kan utnyttjas som en rekryteringsbas till sexuell exploatering, kriminalitet och till olika stridande grupper.

Det är genom utbildning barn och ungdomar bäst kan få skydd mot sådant som skadar deras hälsa: smutsigt vatten, faror såsom minor, gifter i natur och mat, barnarbete, malaria, tuberkulos, hiv/aids och annan smittöverföring, liksom mot oönskade graviditeter. Utbildning kan minska antalet tonårsmödrar som väljer att placera sina barn på institution.

Sexualupplysning och preventivmedelsrådgivning i skolorna är centralt, därför är det ett problem att tradition och religiösa sedvänjor i många länder inte tillåter öppenhet kring sexualitet och samlevnad.

Särskilt viktigt är det att kunna ge de utsatta barnen möjlighet att gå i skola. I krigssituationer har det visat sig att skolan kan erbjuda ett mått av normal vardag och struktur i ett annars kaotiskt liv och därmed underlätta både bearbetning av krigets trauma liksom återgången till ett liv i fred. Utbildning och meningsfull sysselsättning i samhället stärker barns och ungdomars ställning och kan motverka militär rekrytering.

Utbildning kan vara avgörande för att en flicka eller pojke inte skall hamna i en ond cirkel där fattigdom kan leda till barnarbete, prostitution och sexuella övergrepp. Skolan har en viktig roll som förmedlare av kunskap och information om sex och samlevnad i bred bemärkelse. Lärare måste utbildas för detta liksom för att kunna upptäcka om ett barn utsatts för sexuella övergrepp.

Utsatta barn och ungdomar behöver ofta särskilt stöd. Ett kostnadseffektivt sätt att ge alla utbildning och samtidigt höja utbildningens kvalitet är att från början utforma utbildningen så att den också blir bra för till exempel barn och ungdomar med funktionshinder. Förutsatt att skolan är öppen för alla och för nya initiativ kan det barn som behöver särskilt stöd i undervisningen bidra till att skolan utvecklar sina pedagogiska metoder, att vuxennärvaron ökar och att elevgrupper får tillfällen att öva sig i tolerans och medmänsklighet.

Jämställdhetsarbetet måste ge stöd åt flickor. Jämställdhetsarbetet skall också betona vikten av att förändra pojkarnas attityder till det andra könet och till sin egen roll. Om den grunden läggs tillräckligt tidigt i en bra skola innebär det en påtaglig vinst för samhället.

Förutom att utbildningens kvalitet och relevans för försörjningsförmågan är avgörande för att barn skall tillåtas och vilja gå i skola, måste skolan också vara avgiftsfri. Direkta utbildningskostnader som utgifter för skolmaterial och uniformer måste avskaffas. Till exempel är skollunch en viktig fråga för det enskilda barnets möjlighet att ta sig

den ofta långa vägen till skolan och barnets förmåga att tillägna sig kunskap. Men ett gratis mål mat om dagen till ett barn har visat sig vara en otillräcklig enskild faktor för att barn skall gå eller få gå i skola om barnets inkomstbortfall eller andra kostnader för familjen inte kompenseras.

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn både för att förebygga hiv och för att stödja de barn som på något sätt drabbats av hiv och aids. Undervisningen måste våga utmana traditionella könsroller och bidra till mer jämställda förhållanden och en större uppskattning av nyttan av jämställdhet.

Det finns många länder där lärarkåren i skolorna snabbt decimeras av hiv/aids. För att kompensera bortfallet behövs kunskap, framåtblickande planering och investeringar i undervisningssektorn. I den planeringen ingår också att se över vilka ämnen som är mest relevanta för elever som tidigt blir familjeförsörjare med ansvar för syskon och sjuka vuxna familjemedlemmar.

Den bästa bedömaren och inspirationskällan för att göra skolan bra är den berörda flickan eller pojken själv. I skolsammanhang finns det goda tillfällen att låta barnens delaktighet och förmåga att uttrycka sina åsikter ingå i det pedagogiska arbetet. Metoder behöver utvecklas för detta. Föräldrar och andra berörda vuxna i barnens närhet behöver vara med i diskussionen om skolans placering, läroplaner med mera för att göra skolan tillgänglig och relevant i lokalsamhället.

Regeringen menar att barns utbildning blir bättre om det genomsyras av ett rättighetsperspektiv. Då eftersträvas utbildning med kvalitet för alla. I planeringen av den fysiska såväl som den pedagogiska skolmiljön måste ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv ingå. Barn måste få lära sig om sina sociala, ekonomiska, kulturella, medborgerliga och politiska rättigheter i både teori och praktik. Åga måste bort från skolorna. Att barn får kunskaper om rätten att uttrycka sin åsikt, träna att göra det och utöva demokrati till exempel i elevråd bidrar till att skapa en positiv inlärningsmiljö. Det behövs utveckling av läroplaner, läroböcker och undervisningsmetoder för att integrera barnkonventionens intentioner i skolutbildningen.

Skolorna är ofta de lokala myndigheternas ansvar. Därför är det viktigt att stödja en decentralisering av resurser och delegering av beslut. De processerna bör åtföljas av kompetensutveckling av beslutsfattare på alla nivåer och gälla också beslutsfattare med ansvar för lokalsamhällets kultur och sportaktiviteter, kommunikation och infrastruktur liksom religiösa ledare.

3.4 Särskilt utsatta barn

Regeringen avser att prioritera följande insatser för att ge stöd till och förhindra att barn hamnar i utsatta situationer:

- Stöd att utveckla ett social och utbildningsmässigt reformarbete som riktas till alla barn och ungdomar.
- Stöd till folkbokföring och registrering vid födseln.

Att bekämpa fattigdomen i alla dess aspekter, ge stöd till familjer så att de kan ta hand om och skydda sina barn, göra utbildning och hälsovård tillgänglig för alla innebär att ett samhälleligt skyddsnät byggs upp vilket i sin tur innebär att färre barn hamnar i utsatta situationer. Inriktningen ska således vara att förbättra uppväxtvillkoren för alla barn. Svenskt utvecklingssamarbete skall ge stöd till en skola för alla, en utbyggd hälso- och sjukvård som når alla och sociala reformer som inte utesluter några grupper i samhället.

Till detta krävs riktade insatser till särskilt utsatta barn. Det gäller till exempel barn med funktionshinder, barn i väpnade konflikter eller på flykt, barn som växer upp på institutioner, barn som arbetar, barn som drabbats av hiv och aids samt barn som blir utsatta för övergrepp och exploatering. Flickor behöver generellt sett mer stöd än pojkar för att få mat, hälsovård, utbildning och möjligheter att komma till tals. Barn som tillhör minoriteter, bor i avlägsna områden eller saknar föräldrar har också behov av särskilda insatser.

En grundläggande förutsättning för att kunna göra sådana riktade insatser krävs att alla barn registreras och har identitetshandlingar. Sådana handlingar bestämmer ofta när eller om ett barn skall vaccineras, få tillgång till annan hälsovård eller utbildning. Fördelning av mat och andra understödsformer till fattiga människor baserar sig likaså på sådana handlingar.

Stöd till registrering vid födseln och folkbokföringen och till utveckling av en ålders- och könssegregerad befolkningsstatistik behövs för att synliggöra alla barn. Sådana data och tillhörande analys saknas ännu i många av våra samarbetsländer. Resultatet är att barn och ungdomar i behov av särskilt skydd inte syns i statistik, och därmed heller inte i budgetsammanhang eller i diskussionen om samhällsutvecklingen. Det gäller flickor i allmänhet och i synnerhet funktionshindrade barn och ungdomar, både flickor och pojkar. I och med att ingen vet inte hur många barn som arbetar, hur många av de funktionshindrade barnen som går i skola, hur många som utsätts för övergrepp ställs inte de rätta frågorna och kraven.

3.4.1 Barn som arbetar

Regeringen avser att prioritera följande insatser för att motverka exploatering av barn som arbetskraft:

- Insatser för ökad kvalitet på utbildningen och större tillgänglighet.
- Insatser för förbättrad skydd i lagstiftning och dess tillämpning, samt utbildning om barnets rättigheter till poliser, åklagare, domare och övriga relevanta myndigheter.
- främjande av de fackliga fri- och rättigheterna.
- Uppföljning av internationella konventioner, avtal och uppförandedekoder.
- Insatser för att främja efterlevnaden av ILO:s konventioner.

Huvudinriktningen är att barn skall gå i skolan och försörjas av sin arbetande föräldrar. Inte arbeta själva. Fattigdom i vid bemärkelse – låga

inkomster, låg utbildning samt brist på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter – är den främsta orsaken till att barn arbetar. Världsbanken har visat att det finns ett samband mellan ett lands ekonomiska utvecklingsnivå och barnarbete. Något mekaniskt samband mellan ökad tillväxt och minskat barnarbete finns dock inte. För att ekonomisk utveckling är fördelningsspolitiken central. Möjligheterna för de sämst ställda att få arbete, statens satsningar på utbildning och hälsovård för alla samt existensen av fria fackföreningar är viktiga faktorer. Den rådande lönenivån på arbetsmarknaden är avgörande för barnarbetets existens. Högre löner för föräldrarna, särskilt mödrarna, minskar frekvensen av barnarbete. När lönesättningen är fri kan barn ersätta vuxna på arbetsmarknaden eller göra enkla sysslor som skulle mekaniseras eller inte bli utförda alls om arbetsgivaren var tvungen att betala den högre lön som en vuxen skulle kräva. En rad studier visar att barnarbete också kan vara en del av fattiga hushålls strategi för att hantera otrygghet i länder där sociala skyddsnät till stor del saknas. Efter fattigdom är föräldrarnas utbildningsnivå, särskilt mödrarnas, den faktor som har störst betydelse för om deras barn går i skolan eller arbetar. Gratis och obligatorisk skola för alla och kvinnors integrering på arbetsmarknaden spelar stor roll.

Satsning på utbildningens kvalitet och tillgänglighet med särskilt stöd till flickors och mödrars utbildning är en viktig insats för att motverka och eliminera barnarbete. Insatser för att skapa en stabil arbetsmarknad med fria fackföreningar och minimilöner är likaså viktiga liksom insatser som utvecklar sociala skyddsnät och en familjepolitik som gör det möjligt för föräldrar att stödja och försörja sig och sina barn. Om barnarbetet skall minska behöver de fattigaste grupperna arbeten, krediter, sociala skyddsnät samt fackliga fri-och rättigheter.

Mödrars egen utbildning är ett särskilt viktigt instrument för att förhindra eller minska förekomsten av barnarbete. Skolan måste dock vara så bra att föräldrar och barn anser det värt att avstå från barnarbetets bidrag till försörjningen. Skolan måste vara tillgänglig.

De allra flesta länder har lagstiftning som reglerar åldersgränser och villkor för minderårigas arbete. Men så länge föräldrar, religiösa ledare och lokala politiker accepterar att barn arbetar i stället för att gå i skolan kommer många barn att göra det - oavsett vad lagen säger. När lagar som förbjuder barnarbete införs måste inspektörer och poliser få rimliga förutsättningar att stå emot arbetsgivares påtryckningar och mutor. Annars riskerar barn att bli mera utsatta än före lagändringen. Utbildning om barnets rättigheter är viktigt för att polis, åklagare och andra vuxna som har i uppgift att se till att lagar efterlevs eller har ansvar för beslut som rör barn.

Det krävs politisk vilja, ekonomisk utveckling, demokrati, respekt och främjande av mänskliga rättigheter, utveckling av det civila samhället administrativ kapacitet samt social mobilisering för att angripa barnarbetets orsaker. Det krävs att nationella liksom lokalsamhällets beslutsfattare på alla nivåer dras in i processen. Politikens och myndigheters attityder behöver påverkas och de måste se över resurstilldelning och lagstiftning liksom förbättrad rättstillämpning.

Arbetsmarknadens struktur är viktig och lönernas flexibilitet en nyckelfaktor. Där förhandlade minimilöner och fria fackföreningar fungerar, föredrar arbetsgivare att anställa vuxna som har högre produktivitet. Insatser för att stärka arbetstagares position och fria fackföreningar är således viktiga i arbetet för att bekämpa barnarbete. Till detta hör uppföljningen av internationella överenskommelser.

Åtgärder mot barnarbete måste vara noggrant planerade och på en helhetssyn på barns och ungdomars situation.

I den nya handelsrundan, inom ramen för Världshandelsorganisationen (WTO), vilken diskuterades i Doha kom inte frågor som rör villkor i arbetslivet tydligt med på dagordningen. Detta gör ILO:s arbete med att övervaka och främja goda villkor i arbetslivet så mycket viktigare.

ILO antog 1999 konvention 182 om förbud mot och omedelbara åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete. I enlighet med konventionen, som gäller barn under 18 år, åtar sig konventionsstaterna att omedelbart avskaffa de mest extrema formerna av barnarbete. Med detta avses t.ex. barnprostitution, handel med barn och rekrytering till militär tjänst.

Under 1990-talet har många företag i industriländer med produktion i utvecklingsländer infört så kallade uppförandekoder. Kontroll och märkningsinitiativ har vuxit fram för att konsumenterna vill vara säkra på att produkterna inte tillverkats av barn. Detta kan ha en viktig opinionsbildande verkan även om endast fem procent av världens barnarbetare är sysselsatta inom exportrelaterad verksamhet.

3.4.2 Barn med funktionshinder

Regeringen avser att göra följande prioriteringar för att främja funktionshindrade barns rättigheter:

- Insatser för att öka kunskapen om funktionshinder hos föräldrar, politiker och andra beslutsfattare.
- Insatser för spridning av information, tex via massmedier.
- Stöd för att analysera lagarnas tillämpning och fördelningspolitik med utgångspunkt icke-diskriminering;
- Ökad delaktighet från funktionshindrade barn och deras föräldrar i förstudier och planering av insatser.
- Stärka rapporteringen om kränkningar av funktionshindrades barns och ungdomars rättigheter, liksom genomförandet av FN:s standardregler för handikappade

Målet för det svenska stödet till barn som är funktionshindrade är att deras rättigheter skall respekteras på samma sätt som för alla andra barn. Insatser skall utformas så att de tar hänsyn till alla barn och ungdomar, oavsett eventuella funktionshinder.

Barn med funktionshinder diskrimineras ofta, ställs utanför, göms eller glöms bort. Av världens funktionshindrade barn beräknas att 85 procent finnas i utvecklingsländerna.

Barn och ungdomar med funktionshinder är generellt fattigare än andra i samma åldersgrupper. I många rättssystem tillerkänns de inte samma

människovärde som andra. Förövare som utsätter en funktionshindrad person för brott kan där sådana system tillämpas hänvisa till funktionshindret som försvar för brottet. I vissa länder beräknas 90 procent av funktionshindrade barn dö före 20-årsålder. De funktionshindrade barnen diskrimineras systematiskt när det gäller hälso- och sjukvård, barnomsorg och utbildning.

Diskriminering är bl.a. uttryck för attityder och värderingar. Ofta handlar det om brist på kunskap. Centralt i det svenska utvecklingssamarbetets strategi för barn med funktionshinder är att bidra till ökad kunskap och insikt hos föräldrar och andra i den omedelbara närmiljön samt bland politiker och andra beslutsfattare. Det kan innebära bättre statistik, spridning av information via massmedia eller mera målinriktat arbete.

Det är väsentligt att analysera lagar, hur de tillämpas och hur samhällliga resurser fördelas med utgångspunkt i principen om icke-diskriminering. Det gäller såväl allmänna statliga och kommunala budgetar som insatser inom olika sektorer som skall anpassas till alla barn, oavsett eventuella funktionshinder.

För att insatserna skall ha varaktig effekt krävs det att föreslagna åtgärder har sina rötter i dem de ytterst berör – barnen själva, deras familjer, företrädare och närkontakter. De måste medverka redan från insatsernas förstudie- och planeringsstadier. Metoder som gör detta möjligt i så kallade Community Based Rehabilitation program, CBR, avsedda för det lokala samhället. De syftar till en djupgående attitydförändring i hela samhället gentemot barn med funktionshinder och deras familjer. Detta skall leda till integrering av de funktionshindrade barnen och ungdomarna i samhället

Då policyarbete på nationell nivå skall omsättas i praktiken är det viktigt att ha en lokal förankring till exempel genom enskilda organisationers stöd till barn och ungdomar med funktionshinder. Vuxna med funktionshinder kan fungera som positiva förebilder och aktivt bidra i detta arbete. Samtidigt kan en enstaka insats för ”en skola för alla” eller ett CBR-program lättare accepteras och få positiva resultat om det också pågår ett policyarbete i samma riktning på nationell nivå.

Med tanke på att barn och ungdomar med funktionshinder är en svag politisk påtryckargrupp, är det viktigt att involvera föräldrar och det funktionshindrade barnets andra företrädare i arbetet med att tillvarata deras rättigheter.

Bättre hälsovård och en ändrad syn på barn med funktionshinder kan rädda många barns liv. Kunskap bland anhöriga, personal vid hälsovårdscentraler, i skolor och förskolor kan också bidra till att en skada upptäcks tidigt så att den inte förvärras eller blir bestående. Utbildning och upplysning om funktionshinder och barnets rättigheter har sin givna plats i Sveriges utvecklingssamarbete.

Den fysiska skolmiljö som överbryggat nivåskillnader med ramper, som vinnlägger sig om att ljus- och färgsättning liksom akustiska förhållanden underlättar framkomlighet, orienterings- och uppfattningsförmåga skulle öppna möjligheter för 100 000-tals barn att gå i skola. Även andra insatser som främjar ”en skola för alla” ger de bästa möjligheterna att förverkliga barnkonventionen.

Det är viktigt att alla FN-organ och andra internationella organisationer uppmärksammar barn och ungdomar med funktionshinder i sina strategier och program. Att driva dessa frågor i styrelser och andra sammanhang är därför väsentligt i det svenska arbetet för att främja funktionshindrade barns och ungdomars rättigheter liksom att se till att internationell rapportering om kränkningar av funktionshindrades rättigheter också omfattar kränkningar mot barns och ungdomars rättigheter.

Barnkonventionen, liksom FN:s standardregler för att motverka diskriminering och främja integreringen av funktionshindrade personer i samhället, ger en stark bas i Sveriges arbete för att främja att rättigheterna för barn med funktionshinder respekteras.

Staternas rapporter till FN:s barnrättskommittén har länge varit bristfälliga vad gäller det funktionshindrade barnets rättigheter. Förutsättningarna har dock förändrats bland annat genom agerande av FN:s särskilda rapportör i handikappfrågor svensken Bengt Lindqvist, tillika ordförande i den nybildade arbetsgruppen Rättigheter för funktionshindrade barn. Arbetsgruppen har som sin huvuduppgift att stärka rapporteringen vad gäller barn med funktionshinder. Den har inför uppföljningen av barntoppmötet utarbetat ett handlingsprogram för det funktionshindrade barnets rättigheter.

3.4.3 Barn utsatta för sexuell exploatering

Regeringen avser att prioritera följande insatser för att förhindra sexuell exploatering av barn:

- Insatser för att förbättra lagstiftning och att rättsväsendet stärks, liksom tillämpningen av lagen.
- Insatser för att öka tillgången till yrkesutbildning, lån och sysselsättning till framför allt flickor och kvinnor.
- Insatser för utbildning, inklusive sexualupplysning.
- Stöd till statistik och forskning för ökad kunskap om både förövare och de utsatta barnen.
- Insatser för att erbjuda skydd och rehabilitering av barn som utsatts för övergrepp.
- Insatser för att förändra attityder och minska antalet sexköpare.
- Internationella insatser för att förhindra all människohandel.

Straff- och processrätten måste utformas så att hänsyn tas till barns särskilda förutsättningar och behov, skyddar och tillvaratar barnets intressen under polisutredning och rättegång. Barnet måste erbjudas stöd under förundersökningen och rättegången. Nationell lag måste stå i överensstämmelse med barnkonventionen. För att stoppa och förebygga sexuell exploatering av barn måste det finnas en tydlig lagstiftning som ger barn skydd. Det måste finnas regler som säkerställer att barnet eller någon annan kan göra en polisanmälan utan svårighet.

Brister i tillämpningen av lagen kan bero på resursbrist, brist på engagemang och kunskap. Det kan även bero på att polis eller andra

tjänstemän är korrumperade och själva på något sätt inblandade i exploateringen.

Den stora spridningen av sexuell exploatering av barn underblåses av en syn på kvinnor och barn som inte tillerkänner dem människovärde, utan ser dem som någons egendom. För att stävja handeln med kvinnor och barn måste samhället bryta med de traditioner som sätter ett lägre värde på kvinnor och barn.

Fungerande rättssystem tar tillvara barnets intresse i rättsprocesser förutsätter en ökad medvetenhet hos alla grupper i samhället om barnets rättigheter, om förbudet i lag och de skadliga verkningarna av den sexuella exploateringen av barn. Personer som skall tillämpa lagarna, bland andra poliser och socialarbetare, hälso- och sjukvårdspersonal måste ha god kunskap om barn och ungdomar, deras rättigheter och behov. Samverkan behövs för att samhällets gemensamma resurser skall utnyttjas effektivt för att hindra denna brottslighet och att barn kommer till skada. Ett nära samarbete mellan myndigheter och det civila samhället är viktigt. Medias roll som kunskapsspridare och opinionsbildare behöver stärkas för att öka aktiv och bred information till allmänheten.

Att sälja sitt barn kan i en del familjer framstå som den enda utvägen i en desperat situation. Många dras in i sexuell exploatering på grund av att de inte ser andra möjligheter att försörja sig. Både familjer och barn kan behöva stöd för att stå emot en sådan exploatering. Där insatser för tillgång till yrkesutbildning, sysselsättning och till exempel lån till eget företagande gjorts, har det visat sig att framför allt färre flickor dras in i prostitution.

Utbildning kan vara avgörande för att en flicka eller pojke inte skall hamna i en ond cirkel orsakat av fattigdom och som till exempel kan innefatta barnarbete, prostitution och sexuella övergrepp. Skolan har en viktig roll som förmedlare av kunskap och information om sex och samlevnad i bred bemärkelse. Lärare måste utbildas för detta liksom för att kunna upptäcka om ett barn utsatts för sexuella övergrepp. ILO bedriver ett viktigt sådant utbildningsprojekt.

Det behövs forskning om såväl barnprostitution som barnpornografi och bland annat undersökningar om varifrån barnen som används i barnpornografen rekryteras. Det krävs mera forskning om kunderna, sexköparna, för att få en klarare bild av vilka som efterfrågar barn. I utvecklings-samarbetets framåtblickande perspektiv måste metoder utvecklas för att motverka barnpornografi och dess spridning, som riskerar att öka kraftigt genom användandet av Internet.

Stöd för kunna leva ett normalt liv kan, förutom bostad och möjlighet till försörjning vara fråga om social, medicinsk och psykologisk rådgivning. Om barnet får skydd och professionellt stöd i ett tidigt skede finns det större förutsättningar att barnet kan komma över det som hänt och gå vidare i livet. De omhändertagna barnen måste vidare ges hjälp för att återförenas med sina familjer. Stöd till utbildning är ofta angeläget då många barn och ungdomar till följd av exploateringen helt eller delvis berövats möjlighet till skolgång. Effektiva åtgärder måste sättas in för att motverka och avlägsna samhällslig stigmatisering av de barn och ungdomar som drabbats av sexuell exploatering. De måste få möjlighet

till social återanpassning i en miljö som befrämjar deras hälsa, självrespekt och värdighet.

På Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn i Stockholm 1996 formulerades alla länders gemensamma ansvar för att i internationellt samarbete bekämpa denna gränsöverskridande brottslighet. Detta ansvar bekräftades i december 2001 i Yokohama, Japan. Samtidigt ansågs begränsningen till en ofta svårdefinierad "kommersiell" exploatering vara ett hinder i arbetet. Därför breddades definitionen till att avse att bekämpa all sexuell exploatering av barn.

FN:s generalförsamling antog i maj år 2000 ett tilläggsprotokoll (bil. 3) till bankonventionen om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. De stater som tillträder protokollet åtar sig att förbjuda och straffbelägga bl.a. handel för sexuell exploatering, tvångsarbete, olagliga adoptioner, barnprostitution och barnpornografi. Vidare innehåller protokollet bestämmelser om utlämning och internationellt samarbete för att förhindra brott av detta slag. Sverige har undertecknat protokollet och proposition med förslag om godkännande är under beredning inom Regeringskansliet

Handel med människor är ett hänsynslöst och cyniskt utnyttjande av andra människors nöd och utsatthet. Människohandel är ofta till sin natur ett problem som går från fattigare områden till mer välbärgade, inom länder men även över nationsgränser. Offren, som framförallt är kvinnor, flickor och pojkar säljs för att utnyttjas i bland annat prostitution, pornografi och olika former av tvångsarbete. Det är svårt att uppskatta hur utbrett problemet är eftersom det handlar om en dold verksamhet, men det finns flera indikationer som tyder på att problemet ökar i många delar av världen.

Människohandel är huvudsakligen ett resultat av fattigdom och brist på försörjningsmöjligheter, fortsatt utbrett förtryck av kvinnor och barn, ökande efterfrågan på billig arbetskraft och sexuella tjänster, samt en alltmer organiserad brottslighet. Konsekvenserna är förödande för offrens fysiska och psykiska hälsa och utveckling, och för deras juridiska, sociala och ekonomiska situation, både på kort och lång sikt. Barn är särskilt utsatta. Utöver de negativa följderna för de enskilda individerna påverkar människohandeln också hela samhället negativt.

Sverige har arbetat för att bekämpa människohandel både globalt i FN och regionalt i EU, och i samarbetet mellan Asien och Europa (ASEM) där en handlingsplan för att förebygga och bekämpa människohandel antogs i maj förra året. Sverige har även initierat ett regionalt samarbete för att tillsammans med de afrikanska regeringarna lyfta fram frågan och finna gemensamma åtgärder för att komma åt problemet. Sverige stödjer genom Sida insatser för att bekämpa handel med kvinnor och barn i särskilt drabbade regioner bl.a. i Sydostasien, Central-, Öst- och Sydösteuropa och i Västafrika.

För att integrera frågan i svensk utrikespolitik utarbetar Utrikesdepartementet en strategi för hur människohandel skall bekämpas genom Sveriges utvecklingssamarbete. Strategin kommer att färdigställas under första halvåret 2002.

FN har antagit ett protokoll mot människohandel, som är ett tilläggsprotokoll till konventionen mot gränsöverskridande, organiserad

3.4.4 Barn som drabbas av hiv och aids

Regeringen avser att göra följande prioriteringar i kampen mot hiv/aids med inriktning på barn och ungdomar:

- Dialog för att stärka ett politiskt ledarskap och öppenhet kring hiv/aids.
- Insatser för ökad jämställdhet.
- Insatser för att motverka överföringen av hiv från föräldrar till barn.
- Ökad tillgång till billiga läkemedel för gravida och till alternativ till amning.
- Insatser för att göra utbildning tillgänglig för alla.
- Stöd till undervisning som utmanar traditionella könsroller och bidrar till jämställdhet.
- stärkande av barnets rätt till information.
- Insatser för informations- och utbildningsinsatser baserade på ungdomars eget deltagande.
- Insatser för stärka hälso- och sjukvårdssystem.
- Lagstiftning till skydd mot utnyttjande och övergrepp.
- Stöd till det lokala samhället.

Barn och ungdomar drabbas av hiv/aids effekter på olika sätt. De kan själva bli infekterade vid födseln, risken finns också vid amning och senare oskyddade sexuella kontakter. Deras föräldrar, syskon, lärare, andra i deras omedelbara närhet kan bli sjuka och dö. Omsorg, kunskap och erfarenhet förloras med dem. Till exempel lider redan jordbruket i Afrika märkbart av att barn måste ta över familjeförsörjningen utan de kunskaper och krafter som är nödvändiga.

Politiskt ledarskap är avgörande för framgång i arbetet med att förebygga hiv och mildra de förödande konsekvenserna av aids. Det krävs strategier sanktionerade på högsta politiska nivå för attitydpåverkan och information om hur hiv sprids. En öppenhet kring sexualitet och samlevnad, om relationer mellan kvinnor och män, mellan flickor och pojkar och om jämställdhet mellan könen måste utvecklas med medverkan från alla delar av samhället.

Det är viktigt att betona jämställdhetsperspektivet i det hiv/aids-förebyggande arbetet. Den maktstruktur som kvinnor och män lever i bidrar många gånger till att kvinnor inte vågar eller kan ställa krav på säkrare sex. Många män har en uppfattning om manlighet och sexualitet som uppmuntrar till flera sexpartners. Männerna blir infekterade av hiv och för sedan infektionen vidare. Det krävs att kvinnors situation förbättras överlag för att förebygga att barn utsätts för risk att infekteras av hiv. Det är nödvändigt att kvinnor har kraft och förmåga att fatta beslut och ställa krav för att undvika infektionsrisk. Kvinnors tillgång till information om hiv/aids, möjligheter till testning och metoder för att undvika oönskade graviditeter måste stärkas. Kvinnor skall inte ensam bära ansvaret för

att stoppa epidemin. Överföringen av hiv-infektionen mellan mor och barn måste ses som en förälder-barn-överföring där mannen har ett tydligt ansvar för sin sexualitet.

Det finns i dag medicinska möjligheter att minska risken för överföring av hiv mellan mödrar och barn. Dessa kommer dock sällan mödrar i fattiga länder tillgodo. För att förebygga överföring mellan en infekterad mor och hennes barn måste samhället satsa på en fungerande mödravård, förlossningsvård samt tillgång till billiga läkemedel och till alternativ när amning inte längre är möjligt. En tredjedel av överföring av hiv-infektionen mellan mor och barn sker genom amning. Flaskuppfödning av spädbarn är riskabelt i länder där fattigdomen är utbredd och tillgången till kunskap och rent vatten begränsade. Hiv-infekterade mödrar står inför ett dilemma. Antingen ammar de barnet och riskera att ge barnet hiv, men kan i bästa fall ge barnet ett bättre immunskydd och skydda det från flera av de dödliga bakterier som sprids med smutsigt vatten. Eller så ger mödrarna barnet bröstmjölk ersättning som inte riskerar att föra hiv-infektionen vidare, men som kostar och kan vara svårt att få tag på. UNAIDS rekommenderar att alternativ till amning för kvinnor som är hiv-positiva utvecklas samtidigt som kvinnor som är hiv-negativa alltid uppmuntras att amma sina barn.

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn både för att förebygga hiv och för att stödja de barn som på något sätt har drabbats av hiv och aids. Undervisningen måste våga utmana traditionella könsroller och bidra till mer jämställda förhållanden och en större uppskattning av nyttan av jämställdhet. Skolgången i sig kan ge ett skydd för barn och ungdomar som befinner sig i utsatta situationer. Den kan vara avgörande för att ett barn, när en förälder blivit sjuk eller är döende i aids inte skall hamna i en fattigdomscirkel, skadligt barnarbete, prostitution och sexuella övergrepp. Eftersom de föräldralösa barnen i många fall måste finna en egen försörjning så tidigt är det viktigt att de också tidigt får yrkesutbildning och lärlingsplatser. Tillgången till lärarkapacitet måste också säkerställas där lärarkåren snabbt decimeras på grund av hiv/aids

Att ungdomen är en tid som präglas av sökande och öppenhet för olika att ta emot information skall utnyttjas på ett positivt sätt i kampen mot hiv/aids. Riktade program för att påverka, informera och upplysa ungdomar om hur hiv sprids och som lär barn och ungdomar att skydda sig själva är av avgörande betydelse för att minska risken för unga människor att bli hiv-infekterade. Samlevnads- och sexualundervisning som syftar till att senarelägga sexualdebuten, använda preventivmedel och metoder för säker sex som skyddar mot överföring av infektioner ingår i sådana program. Men sexualundervisning är en kontroversiell fråga i många länder. Den undervisning som ges måste ta hänsyn till kulturella värderingar men utan att fördunkla budskapet: Du kan skydda Dig mot hiv, men Du måste veta hur man gör och göra det!

Insatser i syfte att påverka ungdomarna måste präglas av mångfald och vara utformade på ett sådant sätt att de attraherar unga människor. Det kan handla om teater, teve, radio, press, film och andra kulturella aktiviteter. Informations- och utbildningssatsningar som baseras på ungdomars eget deltagande skall prioriteras. Lokala ungdomsorganisationer har en nyckelroll i detta arbete.

Kultur och media, skolor och arbetsplatser i både privat och offentlig regi är alla viktiga samhällssektorer inom vilka svenskt utvecklingsarbete skall verka för att nå både flickor och pojkar, kvinnor och män med information om hiv och aids, om könsroller och om vikten av mer jämställda relationer och andra aktiviteter som förebygger hiv/aids.

De mest utsatta hiv/aids-drabbade barnen är de som saknar stöd såväl från familjen som från ett lokalt skyddsnät. Det är ingen som ser att barnet behöver hjälp eller vet vart man kan vända sig. Barnet förstår det inte själv heller, söker ofta inte vård överhuvudtaget eller för sent. De är samhällets ansvar och förutsätter åtgärder på en mängd olika områden.

Lagstiftningen måste ge skydd mot utnyttjande och övergrepp, ofta orsak till att barnen och ungdomarna själva blir infekterade. Lagstiftningen måste också tillgodose barns och ungdomars rätt till arv. Ett fungerande rättsväsende är nödvändigt så att barn och ungdomar inte riskerar att förlora vare sig sitt hem eller andra tillhörigheter om föräldrarna dör.

Från och med den dag det konstateras att någon i familjen är hiv-infekterad blir barnets problem akuta. Ekonomiskt, socialt och psykologiskt stöd till familjen kan ge barnet stöd. Om någon av föräldrarna insjuknar i aids krävs ytterligare stöd för att barnet skall få möjlighet att fortsätta sin utveckling. Insatser för barn som blivit föräldralösa på grund av aids måste i första hand inriktas på att behålla barnet i den lokala närmiljön. Dessa insatser skall helst börja långt innan föräldrarna dör till exempel genom hjälp i hemmet och stöd till föräldrar att planera för sina barns framtid.

Regeringen delar den oro som vissa av våra samarbetspartners redan uttryckt över de snabbt krympande möjligheterna för den en gång så starka utvidgade familjen i många samhällen att kunna ta sig an ännu flera av släktens barn som lämnas ensamma i hiv/aids-epidemins spår.

I första hand menar regeringen dock att alternativ till institutionsvård för de här barnen måste utvecklas, bland annat genom stöd till den utvidgade familjen och till lokala sammanslutningar, att stärka det sociala skyddsnät som, om än bräckligt, ändå finns. Detta framgår av att mindre än en procent av barn och ungdomar som har förlorat sina föräldrar i aids lever på gatan, på institutioner eller i familjer med enbart barn. Den överväldigande majoriteten av dem tas om hand av det sociala nätverk som den utvidgade familjen ger. Med stöd till släktingar och berörda lokalsamhällen ökar dessas möjligheter att ta hand om de barn som drabbats av hiv och aids. Det finns goda exempel där samhällen organiserat sig för att hjälpa och stödja familjer och barn som drabbats av hiv och aids.

Avgörande för att löpande kunna följa utvecklingen och sätta in insatser där de bäst behövs är kunskap och statistik om hur många barn som är hiv-positiva, hur många barn som förlorat någon eller bägge sina föräldrar och dessa barns livssituation. Nationella strategier för bekämpning av hiv/aids utarbetas i flera av våra samarbetsländer. Sverige skall verka för att barns och ungdomars rättigheter särskilt beaktas i strategierna och deras vidareutveckling.

I enlighet med den deklaration som FN:s generalförsamling antog vid sin specialsession om hiv/aids i juni 2001 kommer regeringen att lägga vikt

vid insatser, bl. a. opinionsbildning, som medverkar till att motverka förnekande och tystnad kring hiv/aids. Öppenhet kring sexuellt överförda sjukdomar, inkl. hiv/aids, bidrar till att människor, inte minst ungdomar, kan få kunskap om hur hiv/aids sprids och om hur man skyddar sig mot att bli infekterad. Därmed kan öppenheten medverka till att förebygga spridning av hiv/aids. Regeringen kommer också att ge ökat stöd till FN:s befolkningsprogram (UNFPA) och har tidigare meddelat sin avsikt att anslå 600 miljoner kronor under tre år, varav 60 miljoner kronor innevarande budgetår, till den nybildade fonden mot bl. a. hiv/aids ("Globala fonden mot aids, tbc och malaria")

3.4.5 Barn drabbade av krig, väpnade konflikter och flyktingskap

Regeringen avser att prioritera följande stöd till barn som drabbas av krig, väpnade konflikter och flyktingskap:

- Insatser för att tillförsäkra barns skydd och hjälp.
- Stöd till utbildning av barna både under och efter en konflikt.
- Stöd till undervisning om fredlig konfliktlösning och tolerans, liksom metoder som respekterar barnets värdighet.
- Stöd till barn som tvingats delta i krigshandlingar. Organisationer först på plats måste ha personal med barnkompetens.
- Utbildning om barnets rättigheter av militär och civil personal i fredsbevarande uppdrag.
- Främjande av psykisk rehabilitering av barn drabbade av väpnade konflikter.
- Insatser för demobilisering av barnsoldater.
- Främjande av barns och ungdomars rättigheter i återanpassningsprogrammen. Främjande av dokumentation av väpnade konflikters inverkan på barn.
- Främja forskning om väpnade konflikters inverkan på barn.

Flertalet av världens pågående konflikter handlar om väpnat våld inom länder. Det långsiktiga arbetet måste inriktas på grundläggande orsaker till att barnets rättigheter så djupt kränks i väpnade konflikter samt på hur barn och ungdomar kan bli delaktiga i konfliktförebyggande åtgärder. Det är frågan om att mobilisera samhället för förändringar i attityder, lagstiftning, rättstillämpning, politik och administration. På kort sikt måste arbetet främst inriktas på akuta insatser för att förhindra de grävsta formerna av övergrepp och för att situationen för de mest utsatta barnen förbättras. Krigsdrabbade barn med men för livet innebär dessutom omfattande konsekvenser för samhället, såväl socialt som ekonomiskt.

Kunskap om barnkonventionen måste få en vidare spridning, inte minst bland krigförande parter vars respekt för och kunskap om internationell rätt är begränsad. I människors attityder till barnsoldater finns ringa förståelse för att barnen själva är offer. När ett barn ses som förövare är det svårt att se att samma barns rättigheter blivit kränkta. Konsekvenserna av ett barns deltagande i militära aktiviteter: förlorade

möjligheter till normal utveckling, utebliven utbildning, social marginalisering och ökad risk för exploatering måste tydliggöras för att öka medvetenheten och förhindra att barn rekryteras till de väpnade grupperna.

I maj år 2000 antog FN:s generalförsamling ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen om barns indragning i väpnade konflikter (bil. 2) I protokollet åläggs stater att vidta åtgärder för att säkerställa att personer under 18 år t.ex. inte deltar i fientligheter, eller blir föremål för obligatorisk rekrytering till deras väpnade styrkor. I barnkonventionen är denna åldersgräns 15 år. Tilläggsprotokollet trädde i kraft i februari år 2002 sedan tio stater ratificerat. Regeringen har i proposition 2001/02:178 föreslagit att riksdagen godkänner protokollet.

Barnets rätt till registrering med namn, födelsedata och medborgarskap, och kopplat till ett fungerande rättsväsende, är ett viktigt verktyg för att bekämpa problemet med att rekrytera barn under arton år till soldater.

En majoritet av barnen skulle inte ha gått med i väpnade styrkor om det hade givits alternativ. För att förhindra att barn blir soldater krävs det åtgärder som är direkt riktade till barnen själva. Utbildning och en meningsfull sysselsättning i samhället stärker barns och ungdomars ställning och kan motverka militär rekrytering.

En viktig slutsats i det EU-seminarium om barn i krig och på flykt, som ägde rum under det svenska ordförandeskapet, var vikten av att skydda skolbyggnader, lärare samt bibehålla barn och undomar i skolundervisning under pågående konflikt. Att de normala rutinerna fortgår, att lärare och skolkamrater finns där bidrar till att skapa sammanhang och mening för ett barn även i en kaotisk tillvaro. Att skolan står kvar och att undervisningen fortsätter mitt under väpnade konflikter har likaså en symbolisk betydelse för samhället som helhet. Skolan symboliserar ett hopp, en tro om att det finns en framtid.

Dokumentationen om väpnade konflikters inverkan på barn är ännu begränsad men viktig för programmering av regeringars och enskilda organisationers arbete för att stärka barnets rättigheter också i väpnade konflikter. Här fyller FN:s generalsekreterares särskilde representant för barn i väpnade konflikter en viktig roll.

I många fall är det bästa stödet till ett barn att ge stöd och hjälp till barnets familj. De kan behöva stöd för att bearbeta sina egna upplevelser från kriget liksom att trygga familjens grundförsörjning efter krigsslutet.

I fall där ett barn har skilts från sin familj måste procedurer utarbetas för att tillförsäkra ensamma barn skydd och hjälp. Sveriges stöd till insatser för efterforskning av familjemedlemmar och program för familjeåterförening kommer att fortsätta.

Förstörelsen av skolor är ett svårt ekonomiskt och socialt bakslag för länder som drabbas av krig. Konflikter beskär barnets tillgång till utbildning. År av förlorad skolgång tar lång tid att ersätta och frånvaron av utbildning innebär begränsningar i samhällets möjligheter att återhämta sig efter krig.

Ett tydligt exempel på detta är Afghanistan, där över två decennier av krig och ofred, ledde till att färre än 500 000 barn gick i skola vid årsskiftet. En av den nya interimregeringens första åtgärder var att,

tillsammans med det internationella samfundet, inleda en kampanj för att barnen skall kunna återvända till skolan. Idag beräknas över två miljoner barn i Afghanistan vara tillbaka i skolbänken.

Enligt den internationella humanitära rätten skall skolor vara fredade zoner och erhålla särskilt skydd, inte utnyttjas som måltavlor. Sådana kränkningar måste skarpt fördömas.

Skolan är central som motor för att generera den kunskap som behövs för strukturellt konfliktförebyggande ekonomisk tillväxt och utveckling liksom för attitydpåverkan. Barn behöver i skolan få lära sig om fredlig konfliktlösning och få förståelse för att olikheter inte behöver vara ett hot. Utbildningsmaterial måste utformas med tanke på att utbilda ansvarsfulla medborgare i en öppen demokratisk kultur.

De barn som tvingats till att aktivt delta i krigshandlingar måste bli bland de första som får del av freds- och förtroendeskapande åtgärder så att nya konflikter inte uppstår. Det är de här barnen och ungdomarna som annars riskerar att bli nästa generation av krigsherrar, soldater och civila offer. I instabila samhällen är skolan ofta en av de institutioner som kan hantera även starkt negativa förändringar.

Det är viktigt att de organisationer som är först på plats i en katastrof har kvalificerad personal med barnkompetens. Personal som fått utbildning om barns rättigheter och behov kan se till att insatser för barn redan från början planeras in, både i den omedelbara katastrofhjälpen och i ett mera långsiktigt perspektiv. Denna typ av utbildningsprogram måste ges hög prioritet och omfatta även lokalt anställd personal.

Grunden för återuppbyggnaden av krigshärjade samhällen läggs redan i fredsprocessen. Barnets rättigheter bör ges uppmärksamhet i fredsbevarande operationer och vid tecknande av fredsavtal. Utbildning om barnets rättigheter och behov skall ges till såväl militär som civil fredsbevarande personal.

Staterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att främja psykisk rehabilitering av barn som drabbats av väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och återanpassning skall äga rum i en miljö som främjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet. Psykosocialt stöd till före detta barnsoldater och andra barn som traumatiserats av krig ingår i vårt humanitära bistånd. För att psykosocialt stöd skall ge långsiktigt hållbart resultat krävs också att föräldrar och andra vuxna i lokal-befolkningen får fortsatt utbildning och handledning i traumabearbetning.

Det första steget mot en återanpassning av barnsoldater är att kräva att alla väpnade grupper demobiliserar sina barnsoldater och utvecklar medel lokalt, nationellt och internationellt för att övervaka sådana ansträngningar. Alla framtida fredsavtal måste inkorporera åtgärder för att tillförsäkra att demobilisering av barnsoldater genomförs. Dessa måste kompletteras med insatser för att se till att den demobiliserade flickan eller pojken får mat, kläder, bostad, utbildningsprogram och yrkesmässig träning samt stöd till att återförenas med sin familj och till att återintegreras i det civila samhället.

Resursallokering och försörjningsmöjligheter i återuppbyggnadsprogram hör till de största utmaningarna för samhällen efter krig. För att nå en framgångsrik återhämtning krävs att särskilt barn och ungdomar återfår en tro på framtiden. Samarbetsparter i

återuppbyggnadsprogram, däribland Världsbanken, EU, FN:s utvecklingsprogram och bilaterala samarbetspartners bör bättre och redan i initialskedet av planering och resursallokering ta särskild hänsyn till barnets rättigheter. Människor måste ges möjlighet att försörja sig själva för att kunna bygga upp samhället igen. Stöd till yrkesutbildning för ungdomar, beviljande av lån och krediter som kan ge kvinnor en möjlighet att försörja sig själva och sin familj är angelägna. Efter krigets kränkningar av mänskliga rättigheter måste rättvisa skipas för att uppnå försoning. Det är viktigt hur dessa brott hanteras, med möjligheter att klaga inför en domstol som måste lagföra och straffa de ansvariga. Fredsprocessen, amnesti och rättvisa måste uppmärksamma de övergrepp som begåtts mot barn och ungdomar och de omständigheter som bidragit till övergreppen.

3.4.6 Barn på institution

Regeringen avser att göra följande prioriteringar för barn och ungdomar som är på institution:

- Stöd till en aktiv familjepolitik med bas i jämställdhet för att familjerna själva skall kunna försörja sina barn.
- Stöd till unga, ensamstående föräldrar.
- Stöd till familjer med funktionshindrade barn.
- Insatser för att mobilisera barnets nätverk.
- Stöd för framtagandet av nationella planer för avveckling av barninstitutioner.
- Insatser för att stärka nära och regelbunden kontakt mellan barnet på institution och dess föräldrar och övriga nätverk.
- Samverkan mellan institutionen och samhällets service såsom skola, hälso- och sjukvård.
- Stöd för att återanpassa barnet till familjelivet.

Inga barn skall under oklara villkor eller under obestämd tid placeras på institutioner. Inget barn skall behöva tillbringa hela sin uppväxt på en institution. Den långsiktiga ambitionen måste därför vara att så långt möjligt avveckla institutionerna, skapa förutsättningar för familjer att ta hand om sina barn. Samtidigt måste insatser sättas in för att förbättra de institutioner som kommer att finnas kvar under en övergångsperiod. De få institutioner som kommer att finnas kvar på mera permanent basis måste göras så familjelika och så välintegrerade i samhället som möjligt. Mellan åtta och tio miljoner barn och ungdomar växer upp på institutioner. Undersökningar visar att över 90 procent av barnen har åtminstone en förälder kvar i livet. Många barn har hamnat i en ond cirkel mellan institutionen och gatan. Dessa barn löper extra stor risk att utsättas för sexuella övergrepp.

Fattigdom, splittrade familjer, funktionshinder, sjukdom, missbruk och dödsfall i familjen är de vanligaste orsakerna till att barn och ungdomar hamnar på institution. I avsaknad av stöd och hjälp från samhällets sida upplever många av dessa föräldrar att de inte har något annat alternativ.

En avveckling av institutionsvården för barn i fattiga länder är därför intimt förknippad med fattigdomsbekämpning.

En allmän obligatorisk och kostnadsfri skola motverkar att barn placeras på institution. Många föräldrar har inte råd att låta barnen gå i skolan. Det är inte bara terminsavgifter som utgör hinder för skolgången utan också kostnader för böcker och annat skolmaterial, för kläder och skor eller mat.

Fortfarande lever inställningen i många länder att institutionsvård är det bästa för barn med funktionshinder. Många av de barn som lämnas på institution kunde ha stannat i familjen om det funnits möjlighet till avlastning och stöd för föräldrar.

Barn till tonårsmödrar placeras oftare än andra på institutioner. Varje år föder miljoner unga ogifta flickor barn. De har i de flesta fall inte fått vare sig information om hur man skyddar sig mot graviditet eller tillgång till preventivmedel. Ett sätt att förebygga att barn lämnas till en institution är att skapa bättre ekonomiska förutsättningar för ensamstående mödrar och ge unga mödrar stöd, hjälp och utbildning för att kunna behålla sitt barn, inklusive att förändra negativa attityder mot ensamstående mödrar.

Ett alternativ till institutionsplacering är att utveckla och mobilisera de nätverk som finns runt barnet, eventuella släktingar eller omgivande sociala strukturer, vilket kan generera nya omsorgsformer som alternativ till institutioner. Nätverk kan också utvecklas som instrument i det sociala arbetet med olika riskgrupper av barn och familjer. Erfarenheter av familjerådslag har prövats i olika delar av världen och bidragit till att hitta bra alternativ till institutionerna.

Kunskapen om vilka barn som växer upp på olika institutioner, varför de vistas där, hur länge och hur det går för dem senare i livet och nationell statistik är nödvändig som underlag till planering och beslut om alternativa insatser och bättre omvårdnad.

Den institutionskapacitet som även i framtiden kommer att behövas, måste utvecklas på ett sådant sätt att barnets rättigheter tillgodoses. De ansvariga myndigheterna måste ha insyn i och inflytande över verksamheten, byggd på klara regelverk. Omsorgens kvalitet behöver regelbundet utvärderas. Personalens kompetens och utbildning är avgörande faktorer, liksom personaltäthet, verksamhetens innehåll, organisation och ekonomi, samt att den fysiska och psykiska miljön uppfyller fastställda normer.

Risken för vanvård och utnyttjande är stor på institutioner. Övergrepp förekommer både från personal och från andra barn. Barn med funktionshinder löper särskilt stor risk att utsättas för övergrepp.

Därför måste det finnas regler för vilka som får driva en institution, liksom regler för på vilka grunder ett barn kan placeras på institution. Vid regelbundna utvärderingar skall orsakerna till att institutionsvård kvarstår som bättre för barnet än något annat alternativ anges. Förberedelser för barnets återanpassning till familj och ett självständigt liv ute i samhället ingår i planen.

Barn och ungdomar på institution får inte, lika litet som andra barn och ungdomar, avskärmats från samhället. Institutionen skall samverka med

den hälso- och sjukvård liksom skola som samhällets medborgare i övrigt erbjuds.

Skr. 2001/02:186

I den mån det är förenligt med barnets bästa skall barnet få hjälp att upprätthålla en nära och kontinuerlig kontakt med bägge sina föräldrar och övriga nätverk. Är syskon placerade på samma institution skall de hållas samman, om det är möjligt och de så själva önskar. Det måste finnas utrymme för barn att uttrycka sina känslor och tankar. Ju äldre och mera moget barnet är desto större delaktighet i aktiviteter och inflytande i beslutsprocess skall det ha. En öppen tolerant och medkännande atmosfär på institutionen tillåter barnet att uttrycka exempelvis sorg och längtan efter föräldrar och syskon.

För att en avveckling av barninstitutioner skall bli verklighet krävs en medveten nationell plan, förankrad på högsta politiska nivå, med tydliga och tidsbundna mål. Arbetet med att avveckla befintliga institutioner måste ha barnet som individ, dess familj och nätverk i fokus.

En aktiv familjepolitik med sin bas i jämställdhet mellan kvinnor och män är en viktig hörnsten i den sociala och ekonomisk politik som skapar förutsättningar för att familjer själva skall klara av att försörja sina barn och därför inte behöva placera dem på institution.

Socialarbetare behöver utbildning som skingrar en övertro på institutionsplacering och i stället ökar ansträngningarna på att identifiera familjer i riskzonen och ge dem stöd så att de bättre klarar av att ta hand om sina barn och ungdomar.

4 Genomförande och uppföljning

Barnkonventionen gör varje enskild regering ansvarig för att rättigheterna respekteras i respektive land samtidigt som barns situation är en internationell angelägenhet. Sverige kommer bl.a. att fortsätta ansträngningarna att effektivisera stödet till barnkonventionens tillämpning och uppföljning såväl i dialog med våra samarbetsländer som i arbetet inom internationella fora.

Regeringen avser att göra följande prioriteringar för kunskaps- och metodutveckling:

- Tydliggöra barnrättsperspektivet i dialogen med våra samarbetsländer.
- Utbildningsinsatser för att höja kunskap och medvetande om barnets rättigheter.
- Erfarenhetsutbyte om redovisning och analys av de ekonomiska resurser som krävs för att tillämpa barnkonventionen.
- Stöd till utformande av nationella barnstrategier. Stöd för framtagande av statistik.
- Insatser för bredda och fördjupa forskningen om barn. Främjande av återrapportering också till barn och ungdomar.
- Åtgärder som ökar medvetenheten om barnets rättigheter, tex genom utbildning och utveckling av läroplaner.

I utvecklingssamarbetets partnerskap är det en ömsesidig uppgift för de två parterna att: Skapa medvetenhet, strukturer, mekanismer samt mobilisera resurser och kunskap för att synliggöra och integrera barn och ungdomar i det enskilda samarbetslandets kamp mot fattigdom. Och detta för att säkerställa barnets rättigheter, stärka familjens förmåga att ge barnet goda och trygga förhållanden och samhällets stöd. Barnrättskommitténs observationer hjälper staten att synliggöra behov av olika åtgärder.

4.1.1 Dialogen med våra utvecklingspartner

I dialogen med våra utvecklingspartner skall barnrättsperspektivet lyftas fram. Vi betonar riskerna för att alla insatser, också de icke-barninriktade, definitionsmässigt blir dåliga om de strider mot barnets rättigheter eller åsidosätter dem.

Målet är att vår samarbetspartner utvecklar, presenterar och tillämpar sin nationella barnrättsstrategi på samma nivå som övriga strategier och handlingsplaner i sin kamp mot fattigdom och för fred och utveckling.

Barnrättsperspektivet, liksom den intensifierade fattigdomsbekämpningen, kräver att nationella och internationella insatser samordnas på alla nivåer. Barnrättsstrategin skall genomsyra ett lands strategi för att bekämpa fattigdom (s.k. Poverty Reduction Strategy Papers, PRSP), strategi för livsmedelssäkerhet, för jämställdhet, med flera.

Barnkonventionens uppföljningsmekanismer erbjuder ett tydligt system för statlig redovisningsskyldighet vad gäller barnets rättigheter. Dessa redovisningar reflekterar också vad som gjorts med utgångspunkt i andra gemensamma internationella målsättningar för samhällsutveckling. Regeringen menar att våra samarbetsländers redovisningar och FN:s barnrättskommittés observationer är underutnyttjade i den politiska dialogen.

Kunskaps- och medvetandehöjande utbildningsinsatser bör vidareutvecklas med våra samarbetspartners och i samklang med deras kultur och situation. Med fördel sker detta i nära samarbete med FN:s barnrättskommitté och UNICEF samt med experthjälp från vår egen administration, forskning och det civila samhällets relevanta organisationer. I många samarbetsländer finns det också på lokal nivå ett stort behov av kunskapsutveckling, särskilt där administrationen av ett program som till exempel Utbildning för Alla är decentraliserad.

Sidas uppdrag att kontinuerligt utveckla metoder för att kunna genomföra sin del av våra åtaganden enligt barnkonventionen skall fortsätta. Sida skall fortsätta bidra till att synliggöra barn och ungdomar och deras rättigheter även på områden som övergripande ekonomisk politik.

4.1.2 Statsbudgeten

Statsbudgeten skall innehålla information om hur utgifterna fördelas på områden som har betydelse för barns och ungdomars situation och deras rättigheter som individer. I den rapport som skall lämnas till FN:s barnrättskommitté vart femte år[, av de stater som är anslutna till barnkonventionen,] skall bl.a. framgå vilka förändringar i offentliga utgifter och fördelning på anslag som berör barn.

De krav som ställs på redovisningen i statsbudgeten och den information som staterna lämnar till FN:s barnrättskommitté måste konsekvent utnyttjas i dialogen med vår samarbetsländer för att för att lyfta fram barn, ungdomar och deras rättigheter.

Sverige kan här bidra med de erfarenheter vi har genom vårt eget arbete med att utveckla sådan redovisning i budgetsammanhang. Vidare finns i Sverige en god kunskapsbas om hur man arbetar med statistik och analyser för att ge relevant underlag till budgetarbetet och för att dra slutsatser om hur de politiska målen uppfyllts.

4.1.3 Barnstrategier

Små, i byråkratin ofta isolerade, enheter med enstaka del- eller heltidstjänster har visat sig vara till föga nytta när det gäller att förankra och följa upp det strategiska arbetet i den politiska ledningen och i genomförandeleden.

En barnrättsstrategi vinner i relevans och effektivitet om den utarbetas nerifrån och upp, i nära samarbete förutom med myndigheter och forskning, också med berörda frivilligorganisationer, föräldrasammanslutningar och, inte minst, barn och ungdomar själva. Den processen i sig innebär en viktig förutsättning för att förändringar förverkligas.

FN:s barnrättskommitté har upprepade gånger noterat att det är omöjligt, utan tillräckligt statistiskt underlag, att veta i vilken utsträckning eller hur barnets rättigheter främjas och säkerställs. En analys av ettheltäckande underlag möjliggör nyanserade insatser beroende på till vilken åldersgrupp de riktar sig, är det till flickor eller pojkar i, före eller efter skolåldern, i utsatta eller helt vanliga situationer.

Med hjälp av lagstiftning, decentralisering av register och mobilisering av det civila samhället har man gjort framsteg i flera länder med att införa allmän registrering av barn. Det har visat sig avgörande att avskaffa avgifter för registrering, att ta bort legala och administrativa hinder som att barnens föräldrar måste vara närvarande vid registreringen av sitt barn och/eller i sin tur visa upp identitetshandlingar som de ofta aldrig fått.

I riktlinjer som FN:s barnrättskommitté utarbetat finns en detaljerad beskrivning, artikel för artikel, om vilka statistiska uppgifter som behövs i rapporteringen om barns villkor, uppväxtsituation och möjligheter. Ålders- och könsuppdelad statistik är en nödvändig grund för att utveckla program för att säkerställa barnets rättigheter. Statistiken måste spegla de mindres liksom de nästan vuxna flickornas och pojkarnas situation, lokala förhållanden, olika sociala utsatta grupper av barn och ungdomar.

Naturligtvis handlar det inte endast om att ta fram data. Avgörande är att förmedla kunskap och engagemang för att i den politiska dialogen, i media, utbildning och programmering använda statistik och det som ligger bakom varje siffra.

Det är viktigt att inte varje aktör i utvecklingssamarbetet utvecklar sin egen statistik utan att ansträngningarna fokuseras på att tillsammans stödja samarbetslandet. Sverige har under de senaste 15 åren givit stöd till samarbetsländernas statistiska centralbyråer och tillsammans med FN-systemet utvecklat analys-, budgeterings- och rapporteringsmetoder för genomlysning av könsroller och jämställdhet. Det är ett konstruktivt sätt att göra alla medborgare synliga för att fånga upp de fattiga, de maktlösa och de utsatta kvinnorna liksom de insatser som kan frigöra deras kraft och förmåga. Regeringen finner det angeläget att öka forskningen, höja kapaciteten och kompetensen på dessa områden så att metoder utvecklas för att belysa också barn och ungdomars situation.

4.1.5 Forskning

Regeringen vill verka för att bredda och fördjupa forskningen med anknytning till barn och ungdomar. Särskilt viktiga områden är skola och pedagogik, socialt arbete, samhällsplanering samt konfliktförebyggande arbete.

Det gäller att se på möjligheter till forskningssamarbete med flera aktörer i Sverige och internationellt. En gemensam resurs som bör utnyttjas bättre är till exempel UNICEF:s forskningscentrum i Florens. Här kan också gemensamma utbildningar för både internationella, nationella och lokala aktörer på landsnivå arrangeras.

Det är viktigt att både Regeringskansliet och Sida i sitt arbete mera systematiskt deltar i och tar del av de multilaterala organisationernas

kunskapsutveckling. Det är inte alla gånger frågan om att finansiellt bidra till specifika forskningsinsatser utan mera frågan om att i partnerskapet för utveckling sprida och ta till vara den kunskap och information som finns.

4.1.6 Åtterrapporering också till de yngsta

Nationella kommissioner eller barnombudsmän med uppgift att övervaka tillämpningen av barnkonventionen har etablerats i många länder, men långt ifrån alla. De skall stå självständiga i förhållande till myndigheter och den nationella regeringen. Men många gånger fungerar rapporteringsstrukturer inte så fristående som objektiviteten kräver. Rapporter ger en ofullständig eller missvisande bild av problem och framsteg. Information sprids inte och åtterrapporeringen riskerar att bli lidande i brist på engagemang och resurser eller politisk oenighet.

I den nationella rapporten kan enskilda organisationer medverka eller lämna en särskild rapport till FN:s barnrättskommitté. I dess behandling av den nationella rapporten är företrädare för landet i fråga närvarande. Kommittén överlämnar sina sammanfattande observationer till landets regering.

Det är angeläget med spridning av information och kunskap genom några av de kanaler – skola, teater, sång, serier, radio, teve, film, Internet – som efterfrågas av barn och ungdomar. Här finns det stora outnyttjade möjligheter om barn och unga själva mobiliseras.

4.1.7 Ökad medvetenhet

Åtgärder som höjer medvetenheten om barnets rättigheter och som skapar en allmän uppslutning kring principerna om barns ställning i samhället är nödvändiga också för att landets nationella lagstiftning skall få genomslag i verkligheten. Det finns åtskilliga exempel på länder som anpassat sin lagstiftning till barnkonventionens bestämmelser men där traditioner, sedvänjor och attityder omöjliggör efterlevnaden av lagarna. För att skapa legitimitet för och efterlevnad av till exempel regler om barnäktenskap, könsstympning eller barnarbete krävs en allmän uppslutning kring de värderingar som reglerna representerar. För att åstadkomma en sådan social legitimitet krävs i många länder att medvetenheten om barns mänskliga rättigheter höjs på alla nivåer.

Utvecklingssamarbetet bör därför bland annat prioritera insatser för att förändra attityder och värderingar som leder till diskriminering av barn och kränkning av deras rättigheter liksom insatser som förändrar attityder och värderingar för att minska all diskriminering av barn.

Vidare bör utbildning, fortbildning och vidareutbildning om barn och barnets rättigheter för politiker, beslutsfattare och yrkesgrupper som i sin verksamhet kommer i kontakt med barn ges stöd. Likaså utveckling av läroplaner, läroböcker och undervisningsmetoder för att integrera barnkonventionens intentioner i skolutbildningen.

Barn och ungdomar skall ses som aktörer och resurser i samhällsutvecklingen. De, deras familjer och närsamhällena är de omedelbara intressenterna av att barnrättsperspektivet får genomslag i samhällsutvecklingen. Regeringen verkar för att barn och ungdomar, i enlighet med barnkonventionen, skall komma till tals och att deras åsikter skall respekteras. Detta kan ske genom åtgärder för att stärka elevråd i skolan, eller genom att de får vara med i utformningen och spridningen av information om hälsorisker.

Nya arenor och nätverk för och med barn och ungdomar uppstår hela tiden. Det är i mycket en ungdomens globalisering som når tidigare isolerade samhällen. Informationstekniken har i barn och ungdomar några av sina främsta anhängare och skickligaste användare. Den nya tekniken erbjuder nya arenor för kunskapsinhämtning och kommunikation, men har också negativ påverkan vid överdriven och okritisk användning.

Sverige

Sida är en aktör som har vunnit respekt och gehör för långsiktiga och metodiska insatser för barnrättsperspektivet i sitt arbete. Nu behöver Sida stärka sin roll ytterligare på de multilaterala arenorna och tillsammans med FN-systemet och Bretton Woods-institutionerna arbeta för att barnrättsperspektivets helhetssyn konkretiseras i allt utvecklings-samarbete. Sida och Utrikesdepartementet utarbetar redan tillsammans strategier för utvecklingssamarbetet med och genom multilaterala organisationer.

Tyngdpunkten i de enskilda organisationernas utvecklingssamarbete ligger på insatser för social utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter samt humanitärt bistånd. Rädda Barnen hör till de mest erfarna centrala aktörerna i det svenska arbetet med att vidareutveckla barnrättsperspektivet i internationellt samarbete. Flera andra enskilda organisationers internationella verksamhet är avgörande när det gäller att påverka attityder, och ta del av bred erfarenhet och kunskap om barn, ungdomar och internationellt utvecklingssamarbete. Gemensamt är att insatserna genomförs i samarbete med lokala partners i mottagarländerna.

I den aktuella debatten om utvecklingsfinansiering och stöd till innovativa insatser spelar den privata sektorns företag och media en ökande roll inte minst genom sin resursmobiliserande och opinionsskapande kraft. För arbetande barn är det avgörande att företagen tar sitt sociala ansvar och anammar ett barnrättsperspektiv i sin verksamhet.

Europeiska Unionen

EU är sammantaget världens näst största utvecklingsfinansierare. Gemenskapens utvecklingssamarbete har kritiserats för bristande effektivitet och kvalitet. Sedan ett par år pågår ett omfattande reformarbete. Som en del av det antog EU i november 2000 en ny

utvecklingspolicy. I den står det att EG:s bistånd skall utveckla och befästa respekten för de mänskliga rättigheterna. Barn- och barnrättsfrågor hör till de tematiska frågor som skall bevakas och drivas.

Frågor som EU numera aktivt driver gäller barn i väpnade konflikter, barnarbete, diskriminering av flickor samt sexuell exploatering av barn. När den internationella brottmålsdomstolen etablerades 1998 var det mycket tack vare EU som värvning och användande av barnsoldater kunde klassificeras som krigsförbrytelse. Det svenska ordförandeskapet i EU innebar nära europeiskt samarbete för att bekämpa handel med människor och sexuell exploatering av barn.

Europarådet och Organisationen för säkerhet och stabilitet i Europa, OSSE är regionala aktörer för barns och ungdomars rättigheter och utveckling.

FN-systemet

Inom FN har barnrättsfrågorna fått ökad tyngd genom både generalsekreterarens aktiva personliga engagemang och hans särskilda representanter samt paneler och rapportörer i olika barnrättsfrågor. Både generalförsamlingen och säkerhetsrådet har kommit att fungera som allt viktigare arenor för barnrättsperspektivet i samhällsutvecklingen för fred, säkerhet och välbefinnande.

Regeringen framhåller att det är viktigt att se kopplingen mellan dessa aktörer och vårt eget arbete. Det gäller för Sverige att vara med och påverka FN-systemet och att fortsatt själva tillämpa det som vi tillsammans med andra medlemsstater kommit överens om i FN.

Den svenske MR-experten Thomas Hammarberg, har haft flera uppdrag av generalsekreteraren i olika människorätts- och barnfrågor, och ingick i den första barnrättskommittén som utvecklade rutiner och praxis för uppföljningen av barnkonventionen.

Världens medlemsländer ställer omfattande medel till förfogande för FN-systemets fonder, program, fackorgan för att dessa, på ett koordinerat och effektivt sätt och i nära dialog med berörda samarbetsländer, skall bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Drygt en tredjedel av Sveriges bistånd kanaliseras genom multilaterala organisationer.

Regeringen anser det vara angeläget med bredare och mer förutsägbar finansiering för att stärka långsiktigheten, hållbarheten och effektiviteten i FN:s fonder, program och fackorgan. Dessutom krävs mobilisering av nationella resurser.

Även om kunskap om barn, ungdomar och barnrättsfrågor och förståelse för hur dessa frågor relaterar till det egna arbetet varierar betydligt mellan olika FN-organ, blir FN-systemet sammantaget en pool av viktiga aktörer och erbjuder centrala arenor för ett tydliggjort och konkretiserat utvecklingsarbete med utgångspunkt i barnkonventionen. Det finns hos dessa organisationer en mängd analyserad statistik. Det är information som i princip finns lika lätt tillgänglig för oss som för våra samarbetspartners i utvecklingsarbetet. Den informationen är en viktig resurs i vårt bilaterala liksom multilaterala utvecklingssamarbete.

Det finns en strävan att förstärka och fördjupa världsbankens och de regionala utvecklingsbankernas samarbete med FN:s fonder, program och fackorgan såväl på högkvarternivå som på landnivå. Det är angeläget att Sverige som medlemsland tillför samarbetet ett rättighetsperspektiv liksom att de internationella finansieringsorganens information, analys och erfarenhet tas till vara för att förstärka barnrättsperspektivet i makroekonomiska beslut.

Utvecklingsbankerna lånar årligen ut drygt 40 miljarder US dollar. Bankernas främsta mål är att bekämpa fattigdom och höja levnadsstandarden i samarbetsländerna. Det är viktigt att investeringar i barns hälsa och utbildning kommer fram i de fattiga ländernas fattigdomsstrategier PRSP, samt i programsamarbetet inom ramen för världsbankens Comprehensive Development Framework, CDF.

Inledning

Konventionsstaterna, som anser att, i enlighet med de principer som proklamerats i Förenta nationernas stadga, erkännandet av den inneboende värdigheten hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika oförtytterliga rättigheter utgör grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,

som beaktar att Förenta nationernas folk i stadgan på nytt bekräftat sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna och beslutat främja sociala framsteg och bättre levnadsvillkor under större frihet,

som erkänner att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter proklamerat och kommit överens om att envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter som däri anges, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt,

som erinrar om att Förenta nationerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna proklamerat att barn har rätt till särskild omvårdnad och hjälp,

som är övertygade om att familjen, såsom den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för alla dess medlemmars och särskilt för barnens utveckling och välfärd, bör ges nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället,

som erkänner att barnet, för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse,

som anser att barnet till fullo bör förberedas för ett självständigt liv i samhället och uppfostras enligt de ideal som proklamerats i Förenta nationernas stadga, och särskilt i en anda av fred, värdighet, tolerans, frihet, jämlikhet och solidaritet,

som beaktar att behovet att ge barnet särskild omvårdnad fastslagits i 1924 års Genève-deklaration om barnets rättigheter och i deklarationen om barnets rättigheter, vilken antogs av generalförsamlingen den 20 november 1959, och erkänts i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (särskilt artiklarna 23 och 24), den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (särskilt artikel 10) samt i stadgar och tillämpliga instrument för fackorgan och internationella organisationer som ägnar sig åt barnens välfärd,

som beaktar att, såsom anges i deklarationen om barnets rättigheter, "barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd och särskild omvårdnad innefattande lämpligt rättsligt skydd, såväl före som efter födseln",

som erinrar om bestämmelserna i deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn, särskilt med hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption; Förenta

nationernas minimistandardregler för rättskipning rörande ungdomsbrottslighet (Pekingreglerna) samt deklarationen om skydd av kvinnor och barn i nödsituationer och vid väpnad konflikt,

som erkänner att det i alla länder i världen finns barn som lever under exceptionellt svåra förhållanden och att sådana barn kräver särskild uppmärksamhet,

som tar vederbörlig hänsyn till vikten av varje folks traditioner och kulturella värden när det gäller barnets skydd och harmoniska utveckling,

som erkänner betydelsen av internationellt samarbete för att förbättra barns levnadsvillkor i varje land, särskilt i utvecklingsländerna, har kommit överens om följande:

DEL 1

Artikel 1

I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 4

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention. I fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter skall konventionsstaterna vidta sådana åtgärder med utnyttjande till det yttersta av sina tillgängliga resurser och, där så behövs, inom ramen för internationellt samarbete.

Artikel 5

Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter och skyldigheter som tillkommer föräldrar eller där så är tillämpligt, medlemmar av den utvidgande familjen eller gemenskapen enligt lokal sedvänja, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i denna konvention.

Artikel 6

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Artikel 7

1. Barnet skall registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och så långt det är möjligt, rätt att få vetskap om sina föräldrar och bli omvårdad av dem.
2. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

Artikel 8

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera barnets rätt att behålla sin identitet, innefattande medborgarskap, namn och släktförhållanden såsom dessa erkänns i lag, utan olagligt ingripande.
2. Om ett barn olagligt berövas en del eller hela sin identitet, skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd och skydd i syfte att snabbt återupprätta barnets identitet.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t ex vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas angående barnets vistelseort.
2. Vid förfaranden enligt punkt 1 i denna artikel skall alla berörda parter beredas möjlighet att delta i förfarandet och att lägga fram sina synpunkter.
3. Konventionsstaterna skall respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.
4. Då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t ex frihetsberövande, fängslande, utvisning, förvisning eller dödsfall (innefattande dödsfall oavsett orsak medan personen är frihetberövad) gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, skall den konventionsstaten på begäran ge föräldrarna, barnet eller om så är lämpligt, någon annan medlem av familjen de

väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte i sig medför negativa följder för den/de personer som berörs.

Artikel 10

1. I enlighet med konventionsstaternas förpliktelse under artikel 9, punkt 1, skall ansökningar från ett barn eller dess föräldrar om att resa in i eller lämna en konventionsstat för familjeåterförening behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt av konventionsstaterna. Konventionsstaterna skall vidare säkerställa att framställandet av en sådan begäran inte medför negativa följder för de sökande och medlemmar av deras familj.

2. Ett barn vars föräldrar är bosatta i olika stater skall ha rätt, utom i undantagsfall, att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna. Konventionsstaterna skall för detta ändamål och i enlighet med sin förpliktelse under artikel 9, punkt 1, respektera barnets och dess föräldrars rätt att lämna vilket land som helst, innefattande sitt eget, och att resa in i sitt eget land. Rätten att lämna ett land skall vara underkastad endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public), folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter samt är förenliga med övriga i denna konvention erkända rättigheter.

Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser.

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 13

1. Barnet skall ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer.

2. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga

(a) för att respektera andra personers rättigheter eller anseende; eller

(b) för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) eller folkhälsan eller den allmänna sedligheten.

Artikel 14

1. Konventionsstaterna skall respektera barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.
2. Konventionsstaterna skall respektera föräldrarnas och i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.
3. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna sedligheten eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Artikel 15

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.
2. Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, den allmänna ordningen (ordre public) för skyddandet av folkhälsan eller den allmänna sedligheten eller andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 16

1. Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende.
2. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

Artikel 17

Konventionsstaterna erkänner den viktiga uppgift som massmedier utför och skall säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa. Konventionsstaterna skall för detta ändamål,

- (a) uppmuntra massmedier att sprida information och material av socialt och kulturellt värde för barnet och i enlighet med andan i artikel 29;
- (b) uppmuntra internationellt samarbete vad gäller produktion, utbyte och spridning av sådan information och sådant material från olika kulturer och nationella och internationella källor;
- (c) uppmuntra produktion och spridning av barnböcker;
- (d) uppmuntra massmedier att ta särskild hänsyn till de språkliga behoven hos ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning;
- (e) uppmuntra utvecklingen av lämpliga riktlinjer för att skydda barnet mot information och material som är till skada för barnets välfärd, med beaktande av bestämmelserna i artiklarna 13 och 18.

Artikel 18

1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet.
2. För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar

och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till.

Artikel 19

1. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

2. Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande.

Artikel 20

1. Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö skall ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida. 2. Konventionsstaterna skall i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn.

3. Sådan omvårdnad kan bl a innefatta placering i fosterhem, kafalah i islamsk rätt, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad om barn. Då lösningar övervägs skall vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund.

Artikel 21

Konventionsstater som erkänner och/eller tillåter adoption skall säkerställa att barnets bästa främst beaktas och skall,

(a) säkerställa att adoption av ett barn godkänns endast av behöriga myndigheter, som i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden och på grundval av all relevant och tillförlitlig information beslutar att adoptionen kan tillåtas med hänsyn till barnets ställning i förhållande till föräldrar, släktingar och vårdnadshavare och att, om så krävs, de personer som berörs har givit sitt fulla samtycke till adoptionen på grund av sådan rådgivning som kan behövas;

(b) erkänna att internationell adoption kan övervägas som en alternativ form av omvårdnad om barnet, om barnet inte kan placeras i en fosterfamilj eller adoptivfamilj eller inte kan tas om hand på lämpligt sätt i sitt hemland;

(c) säkerställa att det barn som berörs av internationell adoption åtnjuter garantier och normer som motsvarar dem som gäller vid nationell adoption;

(d) vidta alla lämpliga åtgärder för att vid internationell adoption säkerställa att placeringen inte leder till otillbörlig ekonomisk vinst för de personer som medverkar i denna;

(e) främja, där så är lämpligt, målen i denna artikel genom att ingå bilaterala eller multilaterala arrangemang eller överenskommelser och inom denna ram sträva efter att säkerställa att placeringen av barnet i ett annat land sker genom behöriga myndigheter eller organ.

Artikel 22

1. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn söker flyktingstatus eller anses som flykting i enlighet med tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar eller någon annan person, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutandet av de tillämpliga rättigheter som anges i denna konvention och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

2. För detta ändamål skall konventionsstaterna, på sätt de finner lämpligt, samarbeta i varje ansträngning som görs av Förenta nationerna och andra behöriga mellanstatliga organisationer eller icke-statliga organisationer, som samarbetar med Förenta nationerna, för att skydda och bistå ett sådant barn och för att spåra föräldrarna eller andra familjemedlemmar till ett flyktingbarn i syfte att erhålla den information som är nödvändig för att barnet skall kunna återförenas med sin familj. I så fall då föräldrar eller andra familjemedlemmar inte kan påträffas, skall barnet ges samma skydd som varje annat barn som varaktigt eller tillfälligt berövats sin familjemiljö av något skäl, i enlighet med denna konvention.

Artikel 23

1. Konventionsstaterna erkänner att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer värdighet, främjar självförtroende och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället.

2. Konventionsstaterna erkänner det handikappade barnets rätt till särskild omvårdnad och skall, inom ramen för tillgängliga resurser, uppmuntra och säkerställa att det berättigade barnet och de som ansvarar för dess omvårdnad får ansökt bistånd som är lämpligt med hänsyn till barnets tillstånd och föräldrarnas förhållanden eller förhållandena hos andra som tar hand om barnet.

3. Med hänsyn till att ett handikappat barn har särskilda behov skall det bistånd som lämnas enligt punkt 2 i denna artikel vara kostnadsfritt, då så är möjligt, med beaktande av föräldrarnas ekonomiska tillgångar eller ekonomiska tillgångarna hos andra som tar hand om barnet och skall syfta till att säkerställa att det handikappade barnet har effektiv tillgång till och erhåller undervisning och utbildning, hälso- och sjukvård, habilitering, förberedelser för arbetslivet och möjligheter till rekreation på ett sätt som bidrar till barnets största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.

4. Konventionsstaterna skall i en anda av internationellt samarbete främja utbyte av lämplig information på området för förebyggande hälsovård och medicinsk, psykologisk och funktionell behandling av handikappade

barn, innefattande spridning av och tillgång till information om habiliteringsmetoder, skol- och yrkesutbildning, i syfte att göra det möjligt för konventionsstater att förbättra sina möjligheter och kunskaper och vidga sin erfarenhet på dessa områden. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 24

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård.

2. Konventionsstaterna skall sträva efter att till fullo förverkliga denna rätt och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder för att,

(a) minska spädbarns- och barnadödligheten;

(b) säkerställa att alla barn tillhandahålls nödvändig sjukvård och hälsovård med tonvikt på utveckling av primärhälsovården;

(c) bekämpa sjukdom och undernäring, däri inbegripet åtgärder inom ramen för primärhälsovården, genom bl a utnyttjande av lätt tillgänglig teknik och genom att tillhandahålla näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, med beaktande av de faror och risker som miljöförstöring innebär;

(d) säkerställa tillfredsställande hälsovård för mödrar före och efter förlossningen;

(e) säkerställa att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till undervisning om barnhälsovård och näringslära, fördelarna med amning, hygien och ren miljö och förebyggande av olycksfall samt får stöd vid användning av sådana grundläggande kunskaper:

(f) utveckla förebyggande hälsovård, föräldrarådgivning samt undervisning om och hjälp i familjeplaneringsfrågor.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

4. Konventionsstaterna åtar sig att främja och uppmuntra internationellt samarbete i syfte att gradvis uppnå det fulla förverkligandet av den rätt som erkänns i denna artikel. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 25

Konventionsstaterna erkänner rätten för ett barn som har omhändertagits av behöriga myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling av sin fysiska eller psykiska hälsa till regelbunden översyn av den behandling som barnet får och alla andra omständigheter rörande barnets omhändertagande.

Artikel 26

1. Konventionsstaterna skall erkänna rätten för varje barn att åtnjuta social trygghet, innefattande socialförsäkring och skall vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med sin nationella lagstiftning.

2. Förmånerna skall, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat

förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning

Skr.2001/02:186

Bilaga1

Artikel 27

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.

2. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling.

3. Konventionsstaterna skall i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och skall vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och utarbeta stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder, och bostäder.

4. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet skall konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Artikel 28

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt,

(a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla;

(b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov;'

(c) göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel;

(d) göra studierådgivning och yrkesorientering tillgänglig och åtkomlig för alla barn;

(e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna skall främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.

Artikel 29

1. Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att

(a) utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga;

(b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;

(c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;

(d) förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar;

(e) utveckla respekt för naturmiljön

2. Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iakttas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som minimistandard.

Artikel 30

I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör en urbefolkning skall ett barn som tillhör en sådan minoritet eller urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Artikel 31

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet.

2. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

Artikel 32

1. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling.

2. Konventionsstaterna skall vidta lagstiftningsadministrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i upplysningssyfte för att säkerställa genomförandet av denna artikel. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i andra internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt

(a) fastställa en miniålder eller miniåldrar som minderåriga skall ha uppnått för tillträde till arbete;

(b) föreskriva en lämplig reglering av arbetstid och arbetsvillkor; (c) föreskriva lämpliga straff eller andra påföljder i syfte att säkerställa ett effektivt genomförande av denna artikel.

Artikel 33

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella fördrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.

Artikel 34

Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra

- (a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling;
- (b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet;
- (c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

Artikel 35

Konventionsstaterna skall vidta lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn för varje ändamål och i varje form.

Artikel 36

Konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Artikel 37

Konventionsstaterna skall säkerställa att

- (a) inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får ådömas brott som begåtts av personer under 18 års ålder;
- (b) inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid;
- (c) varje frihetsberövat barn skall behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder. Särskilt skall varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna, om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta och skall, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök;
- (d) varje frihetsberövat barn skall ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

Artikel 38

1. Konventionsstaterna åtar sig att respektera och säkerställa respekt för regler i internationell humanitär rätt som är tillämpliga på dem i väpnade konflikter och som är relevanta för barnet.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa att personer som inte uppnått 15 års ålder inte deltar direkt i fientligheter.

3. Konventionsstaterna skall avstå från att rekrytera en person som inte har uppnått 15 års ålder till sina väpnade styrkor. Då rekrytering sker bland personer som fyllt 15 men inte 18 år, skall konventionsstaterna sträva efter att i första hand rekrytera dem som är äldst.

4 Konventionsstaterna skall i enlighet med sina åtgärderna enligt internationell humanitär rätt att skydda civilbefolkningen i väpnade konflikter vidta alla tänkbara åtgärder för att säkerställa skydd och vård av barn som berörs av en väpnad konflikt.

Artikel 39

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vanvård, utnyttjande eller övergrepp; tortyr eller någon annan form av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning; eller väpnade konflikter. Sådan rehabilitering och sådan återanpassning skall äga rum i en miljö som befrämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet.

Artikel 40

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

2. För detta ändamål och med beaktande av tillämpliga bestämmelser i internationella instrument skall konventionsstaterna särskilt säkerställa att,

(a) inget barn skall misstänkas för eller åtalas för eller befinnas skyldigt att ha begått brott på grund av en handling eller underlåtenhet som inte var förbjuden enligt nationell eller internationell rätt vid den tidpunkt då den begicks;

(b) varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott skall ha åtminstone följande garantier:

(i) att betraktas som oskyldigt innan barnets skuld blivit lagligen fastställd;

(ii) att snarast och direkt underrättas om anklagelserna mot sig och, om lämpligt, genom sina föräldrar eller vårdnadshavare och att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar;

(iii) att få saken avgjord utan dröjsmål av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ i en opartisk förhandling enligt lag och i närvaro av juridiskt eller annat lämpligt biträde och, såvida det inte anses strida mot barnets bästa, särskilt med beaktande av barnets ålder eller situation, barnets föräldrar eller vårdnadshavare;

(iv) att inte tvingas att avge vittnesmål eller erkänna sig skyldig; att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot barnet samt att på lika villkor för egen räkning få vittnen inkallade och förhörda; (v) att, om barnet anses ha begått brott, få detta beslut och beslut om åtgärder till följd därav omprövade av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättsskipande organ enligt lag;

(vi) att utan kostnad få hjälp av tolk, om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används;

(vii) att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

3. Konventionsstaterna skall söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga att ha begått brott och skall särskilt,

(a) fastställa en lägsta straffbarhetsålder;

(b) vidta åtgärder, då så är lämpligt och önskvärt, för behandling av barn under denna ålder utan att använda domstolsförfarande, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras.

4. Olika åtgärder som t ex vård, ledning och föreskrifter om till sin rådgivning, övervakning, vård i fosterhem, program för allmän utbildning och yrkesutbildning och andra alternativ till anstaltsvård skall finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Artikel 41

Ingenting i denna konvention skall inverka på bestämmelser som går längre vad gäller att förverkliga barnets rättigheter och som kan finnas i

(a) en konventionsstats lagstiftning; eller

(b) för den staten gällande internationell rätt.

DEL II

Artikel 42

Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga och aktiva åtgärder göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

Artikel 43

1. För att granska de framsteg som gjorts av konventionsstaterna i fråga om förverkligandet av skyldigheter enligt denna konvention skall en kommitté för barnets rättigheter upprättas, vilken skall utföra de uppgifter som föreskrivs i det följande.

2. Kommittén skall vara sammansatt av tio experter med högt moraliskt anseende och erkänd sakkunskap på det område som denna konvention omfattar.

3. Kommitténs medlemmar skall väljas av konventionsstaterna bland deras medborgare och skall tjänstgöra i sin personliga egenskap, varvid avseende skall fästas vid en rättvis geografisk fördelning och de viktigaste rättssystemen.

4. Det första valet till kommittén skall hållas senast sex månader efter dagen för denna konventions ikraftträdande och därefter vart- annat år. Senast fyra månader före dagen för varje val skall Förenta nationernas

generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag. Generalsekreteraren skall sedan upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över samtliga föreslagna personer och ange vilka konventionsstater som föreslagit dem.

5. Val skall hållas vid möten med konventionsstaterna, som sammankallats av Förenta nationernas generalsekreterare, i Förenta nationernas högkvarter. Vid dessa möten, som är beslutsmässiga när två tredjedelar av konventionsstaterna är närvarande, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det högsta antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.

6. Kommitténs medlemmar skall väljas för en tid av fyra år. De kan återväljas, om de föreslagits till återval. För fem av de medlemmar som utsetts vid det första valet skall mandattiden utlöpa efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa fem medlemmar utses genom lottdragning av ordföranden vid mötet.

7. Om en kommittémedlem avlider eller avsäger sig sitt uppdrag eller förklarar att han eller hon av någon annan anledning inte längre kan fullgöra sitt uppdrag inom kommittén, skall den konventionsstat som föreslog medlemmen, med förbehåll för kommitténs godkännande, utse en annan expert bland sina medborgare, som skall inneha uppdraget under återstoden av mandattiden.

8. Kommittén skall själv fastställa sin arbetsordning.

9. Kommittén skall välja sitt presidium för en tvåårsperiod.

10 . Kommitténs möten skall vanligtvis hållas i Förenta nationernas högkvarter eller på annan lämplig plats, som kommittén bestämmer. Kommittén skall i regel sammanträda varje år. Kommittémötenas längd skall bestämmas och om det är nödvändigt, omprövas vid möte med konventionsstaterna, med förbehåll för generalförsamlingens godkännande.

11. Förenta nationernas generalsekreterare skall tillhandahålla erforderlig personal och övriga resurser för att möjliggöra för kommittén att effektivt utföra sitt uppdrag enligt denna konvention. 12. Medlemmarna av den enligt denna konvention upprättade kommittén skall med godkännande av generalförsamlingen erhålla ersättning från Förenta nationerna på sådana villkor som generalförsamlingen beslutar.

Artikel 44

1. Konventionsstaterna åtar sig att genom Förenta nationernas generalsekreterare avge rapporter till kommittén om de åtgärder som de vidtagit för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention och de framsteg som gjorts i fråga om åtnjutandet av dessa rättigheter:

- (a) inom två år efter konventionens ikraftträdande för den berörda staten,
- (b) därefter vart femte år.

2. Rapporter enligt denna artikel skall ange eventuella förhållanden och svårigheter som påverkar i vilken utsträckning åtagandena enligt denna konvention har uppfyllts. Rapporterna skall även innehålla tillräcklig information för att ge kommittén en god uppfattning om genomförandet av konventionens bestämmelser i det berörda landet.

3. En konventionsstat som har tillställt kommittén en utförlig första rapport behöver inte i sina följande rapporter, som avges enligt punkt 1

(b) i denna konvention, upprepa tidigare lämnad grundläggande information.

4. Kommittén kan begära ytterligare information från konventionsstaterna om genomförandet av konventionens bestämmelser.

5. Kommittén skall vartannat år genom ekonomiska och sociala rådet tillställa generalförsamlingen rapporter om sin verksamhet.

6. Konventionsstaterna skall göra sina rapporter allmänt tillgängliga för allmänheten i sina respektive länder.

Artikel 45

För att främja ett effektivt genomförande av konventionens bestämmelser och internationellt samarbete på det område som konventionen avser gäller följande:

(a) Fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ skall ha rätt att vara representerade vid granskningen av genomförandet av sådana bestämmelser i denna konvention som faller inom ramen för deras mandat. Kommittén kan inbjuda kompetenta organ och organisationer, som den finner lämpligt, att komma med expertråd angående genomförandet av konventionen på områden som faller inom ramen för deras respektive verksamhetsområden. Kommittén kan inbjuda fackorganen, FN:s barnfond och andra FN-organ att inlämna rapporter om konventionens tillämpning inom området som faller inom ramen för deras verksamhet;

(b) kommittén skall, såsom den finner lämpligt, till fackorganen, FN:s barnfond och andra kompetenta organ och organisationer överlämna rapporter från konventionsstaterna som innehåller en begäran om eller anger behov av teknisk rådgivning eller tekniskt bistånd jämte kommitténs synpunkter och eventuella förslag beträffande sådan begäran eller sådant behov;

(c) Kommittén kan rekommendera generalförsamlingen att framställa en begäran till generalsekreteraren om att för kommitténs räkning företa studier angående särskilda frågor som rör barnets rättigheter;

(d) Kommittén kan avge förslag och allmänna rekommendationer på grundval av den information som erhållits enligt artiklarna 44 och 45 i denna konvention. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall tillställas varje konventionsstat som berörs samt rapporteras till generalförsamlingen tillsammans med eventuella kommentarer från konventionsstaterna.

DEL III

Artikel 46

Denna konvention skall vara öppen för undertecknande av alla stater.

Artikel 47

Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 48

Denna konvention skall förbli öppen för anslutning av vilken stat som helst. Anslutningsinstrumenten skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare.

Artikel 49

1. Denna konvention träder i kraft den trettionde dagen efter dagen för deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet hos Förenta nationernas generalsekreterare.

2. I förhållande till varje stat som ratificerar eller ansluter sig till konventionen efter deponeringen av det tjugonde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet träder konventionen i kraft den trettionde dagen efter det att en sådan stat deponerat sitt ratifikations- eller anslutningsinstrument.

Artikel 50

1. En konventionsstat kan föreslå en ändring av konventionen och överlämna förslaget till Förenta nationernas generalsekreterare. Generalsekreteraren skall sedan översända ändringsförslaget till konventionsstaterna med en begäran om att dessa anger om de tillstyrker att en konferens med konventionsstaterna sammankallas för att behandla och rösta om förslagen. Om minst en tredjedel av staterna inom fyra månader efter förslagets översändande tillstyrker en sådan konferens, skall generalsekreteraren sammankalla konferensen i Förenta nationernas regi. Ändringsförslag som antagits av en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande konventionsstaterna skall underställas generalförsamlingen för godkännande.

2. En ändring som antagits enligt punkt (1) i denna artikel träder i kraft när den har godkänts av Förenta nationernas general-församling och antagits av konventionsstaterna med två tredjedels majoritet.

3. När en ändring träder i kraft skall den vara bindande för de konventionsstater som har antagit den, medan övriga konventions-stater fortfarande är bundna av bestämmelserna i denna konvention och eventuella tidigare ändringar, som de antagit.

Artikel 51

1. Förenta nationernas generalsekreterare skall motta och till alla stater sända texten till reservationer som staterna gjort vid ratifikationen eller anslutningen.

2. En reservation som strider mot denna konventions ändamål och syfte skall inte tillåtas.

3. Reservationer kan återtas vid vilken tidpunkt som helst genom notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare, som därefter skall underrätta alla stater. Notifikationen skall gälla från den dag då den mottogs av generalsekreteraren

Artikel 52

En konventionsstat kan säga upp denna konvention genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare. Uppsägningen träder i kraft ett år efter den dag då notifikationen mottogs av generalsekreteraren.

Artikel 53

Förenta nationernas generalsekreterare utses till depositarie för denna konvention.

Artikel 54

Originalen till denna konvention, vars arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter har lika giltighet, skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekreterare. Till bekräftelse härav har

undertecknade ombud, därtill vederbörligen befullmäktigade av sina respektive regeringar, undertecknat denna konvention.

Skr.2001/02:186
Bilaga1

Bilaga 2: Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter-svensk text

Skr.2001/02:186
Bilaga2

Artikel 1

Konventionsstaterna skall vidta alla genomförbara åtgärder för att säkerställa att medlemmar av deras väpnade styrkor som inte uppnått 18 års ålder inte deltar direkt i fientligheter.

Artikel 2

Konventionsstaterna skall säkerställa att personer som inte har uppnått 18 års ålder inte blir föremål för obligatorisk rekrytering till deras väpnade styrkor.

Artikel 3

1. Konventionsstaterna skall höja minimiåldern för frivillig rekrytering av personer till deras nationella väpnade styrkor från den ålder som anges i artikel 38.3 i konventionen om barnets rättigheter, med beaktande av principerna i den artikeln och med erkännande av att personer under 18 år enligt den konventionen har rätt till särskilt skydd.

2. Varje konventionsstat skall vid ratificering av eller anslutning till detta protokoll deponera en bindande förklaring där det anges vid vilken minimiålder den kommer att tillåta frivillig rekrytering till sina nationella väpnade styrkor och en beskrivning av de säkerhetsåtgärder den har vidtagit för att säkerställa att sådan rekrytering inte sker med tvång eller våld.

3. Konventionsstater som tillåter frivillig rekrytering av personer under 18 års ålder till sina nationella väpnade styrkor skall upprätthålla säkerhetsåtgärder för att åtminstone säkerställa att:

- a) Sådan rekrytering verkligen är frivillig;
- b) Sådan rekrytering sker med informerat samtycke av den berörda personens föräldrar eller vårdnadshavare;
- c) Sådana personer får fullständig information om de arbetsuppgifter som en sådan militärtjänst innebär;
- d) Sådana personer företer ett tillförlitligt åldersbevis innan de godtas för nationell militärtjänst.

4. Varje konventionsstat får när som helst förstärka sin förklaring genom en notifikation ställd till Förenta nationernas generalsekreterare, som skall underrätta samtliga konventionsstater. En sådan notifikation skall gälla från den dag då generalsekreteraren mottog den.

5. Kravet i punkt 1 att höja åldern gäller inte skolor som drivs eller kontrolleras av konventionsstaternas väpnade styrkor, i överensstämmelse med artiklarna 28 och 29 i konventionen om barnets rättigheter.

Artikel 4

1. Väpnade grupper som inte tillhör en stats väpnade styrkor bör inte under några omständigheter rekrytera eller använda personer under 18 års ålder i fientligheter.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla genomförbara åtgärder för att

förhindra sådan rekrytering och användning, inbegripet antagande av de rättsliga bestämmelser som är nödvändiga för att förbjuda och kriminalisera sådan verksamhet.

3. Tillämpningen av denna artikel enligt detta protokoll skall inte påverka någon parts rättsliga status i en väpnad konflikt.

Artikel 5

Ingenting i detta protokoll skall tolkas så att det undanröjer bestämmelser i en konventionsstats lag eller i internationella instrument och internationell humanitär rätt som går längre när det gäller att förverkliga barnets rättigheter.

Artikel 6

1. Varje konventionsstat skall vidta alla rättsliga, administrativa och andra åtgärder som krävs för att säkerställa att bestämmelserna i detta protokoll genomförs och tillämpas effektivt inom dess jurisdiktion.

2. Konventionsstaterna åtar sig att genom lämpliga åtgärder göra protokollets principer och bestämmelser allmänt kända bland såväl vuxna som barn.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla genomförbara åtgärder för att säkerställa att personer inom deras rättskipningsområde som rekryteras eller används i fientligheter i strid med detta protokoll hemförlovas eller på annat sätt frigörs från tjänst. Konventionsstaterna skall om nödvändigt ge dessa personer allt tillbörligt bistånd för deras fysiska och psykiska rehabilitering och återanpassning i samhället.

Artikel 7

1. Konventionsstaterna skall samarbeta om genomförandet av detta protokoll, inbegripet förhindrande av varje verksamhet som strider mot protokollet och om rehabilitering och återanpassning i samhället av personer som är offer för handlingar i strid med detta protokoll, bland annat genom tekniskt samarbete och ekonomiskt bistånd. Sådant bistånd och samarbete kommer att ske i samråd mellan berörda konventionsstater och relevanta internationella organisationer.

2. De konventionsstater som har möjlighet därtill skall lämna sådant bistånd genom befintliga multilaterala, bilaterala eller andra program, eller, bland annat, genom en frivillig fond som upprättas i enlighet med generalförsamlingens regler.

Bilaga 3: Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättighet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi-engelsk text

Skr.2001/02:186
Bilaga 3

Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography

Article 1

States Parties shall prohibit the sale of children, child prostitution and child pornography as provided for by the present Protocol.

Article 2

For the purposes of the present Protocol:

- (a) Sale of children means any act or transaction whereby a child is transferred by any person or group of persons to another for remuneration or any other consideration;
- (b) Child prostitution means the use of a child in sexual activities for remuneration or any other form of consideration;
- (c) Child pornography means any representation, by whatever means, of a child engaged in real or simulated explicit sexual activities or any representation of the sexual parts of a child for primarily sexual purposes.

Article 3

1. Each State Party shall ensure that, as a minimum, the following acts and activities are fully covered under its criminal or penal law, whether such offences are committed domestically or transnationally or on an individual or organized basis:

(a) In the context of sale of children as defined in article 2:

- (i) Offering, delivering or accepting, by whatever means, a child for the purpose of:
 - a. Sexual exploitation of the child;
 - b. Transfer of organs of the child for profit;
 - c. Engagement of the child in forced labour;
- (ii) Improperly inducing consent, as an intermediary, for the adoption of a child in violation of applicable international legal instruments on adoption;

(b) Offering, obtaining, procuring or providing a child for child prostitution, as defined in article 2;

(c) Producing, distributing, disseminating, importing, exporting, offering, selling or possessing for the above purposes child pornography as defined in article 2.

2. Subject to the provisions of the national law of a State Party, the same shall apply to an attempt to commit any of the said acts and to complicity or participation in any of the said acts.

3. Each State Party shall make such offences punishable by appropriate penalties that take into account their grave nature.

4. Subject to the provisions of its national law, each State Party shall take measures, where appropriate, to establish the liability of legal persons for offences established in paragraph 1 of the present article. Subject to the legal principles of the State Party, such liability of legal persons may be criminal, civil or administrative.

5. States Parties shall take all appropriate legal and administrative measures to ensure that all persons involved in the adoption of a child act in conformity with applicable international legal instruments.

Article 4

1. Each State Party shall take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences referred to in article 3, paragraph 1, when the offences are committed in its territory or on board a ship or aircraft registered in that State.

2. Each State Party may take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences referred to in article 3, paragraph 1, in the following cases:

(a) When the alleged offender is a national of that State or a person who has his habitual residence in its territory;

(b) When the victim is a national of that State.

3. Each State Party shall also take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the aforementioned offences when the alleged offender is present in its territory and it does not extradite him or her to another State Party on the ground that the offence has been committed by one of its nationals.

4. The present Protocol does not exclude any criminal jurisdiction exercised in accordance with internal law.

Article 5

1. The offences referred to in article 3, paragraph 1, shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between States Parties and shall be included as extraditable offences in every extradition treaty subsequently concluded between them, in accordance with the conditions set forth in such treaties.

2. If a State Party that makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider the present Protocol to be a legal basis for extradition in respect of such offences. Extradition shall be subject to the conditions provided by the law of the requested State.

3. States Parties that do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognize such offences as extraditable offences between themselves subject to the conditions provided by the law of the requested State.

4. Such offences shall be treated, for the purpose of extradition between States Parties, as if they had been committed not only in the place in which they occurred but also in the territories of the States required to establish their jurisdiction in accordance with article 4.

5. If an extradition request is made with respect to an offence described in article 3, paragraph 1, and the requested State Party does not or will not extradite on the basis of the nationality of the offender, that State shall take suitable measures to submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution.

Article 6

1. States Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with investigations or criminal or extradition proceedings brought in respect of the offences set forth in article 3,

paragraph 1, including assistance in obtaining evidence at their disposal necessary for the proceedings.

2. States Parties shall carry out their obligations under paragraph 1 of the present article in conformity with any treaties or other arrangements on mutual legal assistance that may exist between them. In the absence of such treaties or arrangements, States Parties shall afford one another assistance in accordance with their domestic law.

Article 7

States Parties shall, subject to the provisions of their national law:

(a) Take measures to provide for the seizure and confiscation, as appropriate, of:

(i) Goods, such as materials, assets and other instrumentalities used to commit or facilitate offences under the present protocol;

(ii) Proceeds derived from such offences;

(b) Execute requests from another State Party for seizure or confiscation of goods or proceeds referred to in subparagraph (a) (i) and (ii);

(c) Take measures aimed at closing, on a temporary or definitive basis, premises used to commit such offences.

Article 8

1. States Parties shall adopt appropriate measures to protect the rights and interests of child victims of the practices prohibited under the present Protocol at all stages of the criminal justice process, in particular by:

(a) Recognizing the vulnerability of child victims and adapting procedures to recognize their special needs, including their special needs as witnesses;

(b) Informing child victims of their rights, their role and the scope, timing and progress of the proceedings and of the disposition of their cases;

(c) Allowing the views, needs and concerns of child victims to be presented and considered in proceedings where their personal interests are affected, in a manner consistent with the procedural rules of national law;

(d) Providing appropriate support services to child victims throughout the legal process;

(e) Protecting, as appropriate, the privacy and identity of child victims and taking measures in accordance with national law to avoid the inappropriate dissemination of information that could lead to the identification of child victims;

(f) Providing, in appropriate cases, for the safety of child victims, as well as that of their families and witnesses on their behalf, from intimidation and retaliation;

(g) Avoiding unnecessary delay in the disposition of cases and the execution of orders or decrees granting compensation to child victims.

2. States Parties shall ensure that uncertainty as to the actual age of the victim shall not prevent the initiation of criminal investigations, including investigations aimed at establishing the age of the victim.

3. States Parties shall ensure that, in the treatment by the criminal justice system of children who are victims of the offences described in the present Protocol, the best interest of the child shall be a primary consideration.

4. States Parties shall take measures to ensure appropriate training, in particular legal and psychological training, for the persons who work with victims of the offences prohibited under the present Protocol.

5. States Parties shall, in appropriate cases, adopt measures in order to protect the safety and integrity of those persons and/or organizations involved in the prevention and/or protection and rehabilitation of victims of such offences.

6. Nothing in the present article shall be construed to be prejudicial to or inconsistent with the rights of the accused to a fair and impartial trial.

Article 9

1. States Parties shall adopt or strengthen, implement and disseminate laws, administrative measures, social policies and programmes to prevent the offences referred to in the present Protocol. Particular attention shall be given to protect children who are especially vulnerable to such practices.

2. States Parties shall promote awareness in the public at large, including children, through information by all appropriate means, education and training, about the preventive measures and harmful effects of the offences referred to in the present Protocol. In fulfilling their obligations under this article, States Parties shall encourage the participation of the community and, in particular, children and child victims, in such information and education and training programmes, including at the international level.

3. States Parties shall take all feasible measures with the aim of ensuring all appropriate assistance to victims of such offences, including their full social reintegration and their full physical and psychological recovery.

4. States Parties shall ensure that all child victims of the offences described in the present Protocol have access to adequate procedures to seek, without discrimination, compensation for damages from those legally responsible.

5. States Parties shall take appropriate measures aimed at effectively prohibiting the production and dissemination of material advertising the offences described in the present Protocol.

Article 10

1. States Parties shall take all necessary steps to strengthen international cooperation by multilateral, regional and bilateral arrangements for the prevention, detection, investigation, prosecution and punishment of those responsible for acts involving the sale of children, child prostitution, child pornography and child sex tourism. States Parties shall also promote international cooperation and coordination between their authorities, national and international non-governmental organizations and international organizations.

2. States Parties shall promote international cooperation to assist child victims in their physical and psychological recovery, social reintegration and repatriation.

3. States Parties shall promote the strengthening of international cooperation in order to address the root causes, such as poverty and underdevelopment, contributing to the vulnerability of children to the sale of children, child prostitution, child pornography and child sex tourism.

4. States Parties in a position to do so shall provide financial, technical or other assistance through existing multilateral, regional, bilateral or other programmes.

Article 11

Nothing in the present Protocol shall affect any provisions that are more conducive to the realization of the rights of the child and that may be contained in:

- (a) The law of a State Party;
- (b) International law in force for that State.

Article 12

1. Each State Party shall, within two years following the entry into force of the present Protocol for that State Party, submit a report to the Committee on the Rights of the Child providing comprehensive information on the measures it has taken to implement the provisions of the Protocol.

2. Following the submission of the comprehensive report, each State Party shall include in the reports they submit to the Committee on the Rights of the Child, in accordance with article 44 of the Convention, any further information with respect to the implementation of the present Protocol. Other States Parties to the Protocol shall submit a report every five years.

3. The Committee on the Rights of the Child may request from States Parties further information relevant to the implementation of the present Protocol.

Article 13

1. The present Protocol is open for signature by any State that is a party to the Convention or has signed it.

2. The present Protocol is subject to ratification and is open to accession by any State that is a party to the Convention or has signed it. Instruments of ratification or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 14

1. The present Protocol shall enter into force three months after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Protocol or acceding to it after its entry into force, the Protocol shall enter into force one month after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 15

1. Any State Party may denounce the present Protocol at any time by written notification to the Secretary-General of the United Nations, who shall thereafter inform the other States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention. The denunciation shall take effect one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

2. Such a denunciation shall not have the effect of releasing the State Party from its obligations under the present Protocol in regard to any offence that occurs prior to the date on which the denunciation becomes effective. Nor shall such a denunciation prejudice in any way the continued consideration of any matter that is already under consideration

by the Committee on the Rights of the Child prior to the date on which the denunciation becomes effective.

Article 16

1. Any State Party may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall there upon communicate the proposed amendment to States Parties with a request that they indicate whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of States Parties present and voting at the conference shall be submitted to the General Assembly of the United Nations for approval.

2. An amendment adopted in accordance with paragraph 1 of the present article shall enter into force when it has been approved by the General Assembly and accepted by a two-thirds majority of States Parties.

3. When an amendment enters into force, it shall be binding on those States Parties that have accepted it, other States Parties still being bound by the provisions of the present Protocol and any earlier amendments they have accepted.

Article 17

1. The present Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Protocol to all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention.

Kommentar angående språkversion: En översättning till svenska är under utarbetande för att inkluderas i proposition angående godkännande av protokollet.

Bilaga 4: Publikationer

Skr.2001/02:186
Bilaga 4

Aktuella publikationer från Regeringskansliet

Barn med funktionshinder, (Art nr UD 01.032)

Barn på institution, (Art nr UD 01.030)

Barnrättsperspektiv i utvecklingssamarbetet, (Art nr UD 01.047)

Barn som drabbas av hiv och aids, (Art nr UD 01.031)

Kommersiell sexuell exploatering av barn, (Art nr UD 01.062)

(samtliga publikationer finns även på engelska)

Child Impact Assessments, (Art nr S 2001.014)

Children as participants, (Art nr S 2001.028)

Ending Corporal Punishment, (Art nr S 2001.015)

Samtliga publikationer finns tillgängliga på Utrikesdepartementets hemsida

Bilaga 5: Företeckning över rapporter med statistiskauppgifter

Skr.2001/02:186
Bilaga 5

State of the World's Children 2000, utgiven av UNICEF år 2000

We the children-Meeting the Promises of the World Summit for children, rapport av FN:s generalsekreterare, utgiven 2001

The State of the World Population, utgiven av UNFPA år 1997

Statistics on Working Children and Hazardous Child Labour in Brief by Kebebew Ashagrie, utgiven av ILO, Geneve, rev. upplaga april 1998

Sexual Exploitation of Children and Youth, utgiven av ESCAP-FN:s ekonomiska och sociala kommission för Asien och Stilla Havsområdet år 1998

State of the World Refugees 2001, utgiven av UNHCR år 2001

A Future without Child Labour - Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2002, International Labour Conference 90th Session 2002 Report I (B) 2002

Conclusions by the Presidency: EU seminar on Children affected by armed conflict and forced displacement-a child rights perspective in development co-operation and migration policies, Norrköping, Sweden, 1-2 March 2001

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 maj 2002

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden, Thalén, Winberg, Lindh, Sahlin, von Sydow, Pagrotsky, Östros, Engqvist, Rosengren, Larsson, Lejon, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson, Sommestad

Föredragande: Statsrådet Karlsson

Regeringen beslutar skrivelsen 2001/2002:186 Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete